

טורנגו עזרא Trunegu Ezra

00:00:06:20 00:00:00:01
שמי טורנגו עזרא, נולדתי
במקום שנקרא איימבה אייסוס,

00:00:13:10 00:00:06:22
המקום הספציפי נקרא "אינטלי".
- מה שמותיהם של ההורים?

00:00:16:15 00:00:13:12
לאבא שלי קוראים
בלמבאראס עזרה אשטה,

00:00:21:21 00:00:16:17
לאמי קוראים קאסיה טובה.
- במה עסקת באתיופיה?

00:00:30:09 00:00:21:24
הייתי תלמידה בבית ספר.
- היית תלמידה...

00:00:37:08 00:00:30:10
כן, למדתי בבית ספר באמבו-בר,
- באיזו שנה נולדת?

00:00:47:02 00:00:37:12
נולדתי ב-1963
לפי הספירה הלועזית.

00:00:55:06 00:00:47:04
כיום אני אישה נשואה,
אימא לארבעה ילדים,

00:01:02:17 00:00:55:08
באיזה אזור נמצא המקום שבו נולדת?
- לאזור קוראים איימבה אייסוס,

00:01:08:12 00:01:02:20
לא היו שם הרבה יהודים,
סך הכול היו שם ארבע משפחות,

00:01:11:18 00:01:08:13
ארבע משפחות...
- היינו ארבע משפחות.

00:01:16:21 00:01:11:19
אפילו מקור למי שתייה
היה לנו שם משלנו,

00:01:19:02 00:01:16:23

ולא היינו לוקחים מים
איפה שהנוצרים היו לוקחים,

00:01:21:06 00:01:19:04

חפרנו לנו באר משלנו
והיינו משתמשים בזה,

00:01:23:05 00:01:21:08

מאיפה אתם מביאים את המים?

00:01:35:21 00:01:23:06

איפה שיש מים עומדים, חופרים בור
ומגדרים מסביב, וזה יוצר באר.

00:01:40:21 00:01:35:24

לנוצרים היה משלהם ולנו
משלנו וכך היינו משתמשים,

00:01:44:15 00:01:40:24

לא היינו משתמשים בבארות שלהם.
- הפרדתם באר לארבע משפחות?

00:01:47:24 00:01:44:17

כן, ארבעתנו ביחד,
היו מים בשפע.

00:01:54:04 00:01:48:01

זה היה אזור מיוער,
היה מקום מאוד יפה,

00:02:01:03 00:01:54:06

היו עצים שעליהם לא היו
נושרים באף עונה בשנה,

00:02:10:12 00:02:01:08

היינו משתמשים בעלים שלהם,
- מה זה שינט?

00:02:19:03 00:02:10:15

שינט זה סוג של עץ, עץ גדול,
לעץ הזה היה ריח מאוד נעים,

00:02:23:02 00:02:19:05

מתחת לעצים הענקיים
האלה יש רטיבות,

00:02:33:00 00:02:23:04

כשאנחנו עושים חורים שם,
יוצאים מים, מי אקוויפר,

00:02:36:18 00:02:33:02
זה מין סוג של מקור מים?
- כן, זה מקור מים לכל דבר,

00:02:40:01 00:02:36:20
נוצר מקווה מים לכל שימוש,
וכך היינו משתמשים.

00:02:47:11 00:02:40:03
זה היה מקום מוכר
וידוע כמו שלכם?

00:02:55:03 00:02:47:13
כן, זה מקום מוכר, הנוצרים
לא היו באים לקחת משם מים,

00:03:00:01 00:02:55:05
איך יצא שהייתם רק ארבע משפחות?
- כי זה היה אזור של נוצרים,

00:03:01:21 00:03:00:03
כלומר, כמו שניתן לראות מהשם
"אייבמבה אייסוס" (אייסוס-ישו).

00:03:05:21 00:03:01:22
כן, איימבה אייסוס,
זה היה ליד כנסייה נוצרית,

00:03:11:10 00:03:05:22
לנו היה מתחם מגודר ומופרד,
וגם היה לנו מקום מים נפרד,

00:03:15:00 00:03:11:12
עדיין מקורות המים שלנו
ושלהם היו קרובים זה לזה,

00:03:18:15 00:03:15:02
אולם לא היינו לוקחים מים
ממקורות המים שלהם,

00:03:26:07 00:03:19:17
איפה באתיפיה נמצא איימבה
אייסוס, האם בצפון או בדרום?

00:03:28:24 00:03:26:09
כלומר, המיקום הגיאוגרפי
של המקום במדינה,

00:03:32:03 00:03:29:02

האם זה היה קרוב לגונדר?
- כן, זה היה קרוב לגונדר,

00:03:34:05 00:03:32:04
קניות היינו עושים בגונדר.
- הייתם עושים קניות בגונדר?

00:03:35:22 00:03:34:06
כן.
- בתוך העיר?

00:03:45:09 00:03:35:24
לא תמיד, כי זה רחוק יחסית להגיע
לשם ברגל כל פעם, כארבע שעות הליכה,

00:03:48:15 00:03:45:12
למרות עושים לרוב קניות בגונדר,
אבל למשל כשצריך תחנת קמח,

00:03:50:23 00:03:48:17
עשינו את זה באזורים קרובים
יותר ולא בעיר,

00:03:52:24 00:03:51:00
היו גם שווקים קרובים יותר
מאשר השוק בעיר גונדר,

00:03:55:00 00:03:53:02
לא היה יותר טוב לנו מגונדר.

00:04:06:24 00:03:55:03
איזה עוד דברים היו בכפר
מולדתך נוסף למקור המים?

00:04:08:16 00:04:07:01
אמרת שהייתה כנסייה
ליד הבית שלכם...

00:04:12:20 00:04:08:17
נכון, הייתה שם כנסייה,
כשירדים קצת למטה משם,

00:04:18:23 00:04:12:22
רואים מקום מיוער עם הרבה עצים
גדולים והרבה רטיבות ומים למטה,

00:04:26:20 00:04:19:00
משם היינו מביאות עצי בערה, היינו
הולכות קבוצת חברות מוקדם בבוקר,

00:04:31:15 00:04:26:22
היו שם גם מפלי מים בנהרות,
היינו מתרחצות שם,

00:04:38:07 00:04:31:18
לפני החזרה הביתה עם עצי הבערה,
באמצע הדרך היינו נחות במקום אחד,

00:04:47:15 00:04:38:09
כשהיינו מגיעות למפל המים,
היינו מורידות את העצים ומתרחצות,

00:04:55:19 00:04:47:17
סביבת הבית שלנו הייתה
מאוד יפה, מקום מאוד יפה,

00:05:03:07 00:04:55:21
אמרת שהיו שם ארבע משפחות יהודיות,
האם כולן היו משפחות או רק שכנים?

00:05:08:02 00:05:03:09
אפשר להגיד שאלה היו משפחות, כי היה
את אחי שהוא התחתן ונולדו לו ילדים,

00:05:12:23 00:05:08:04
גם הילדים שהשכנים שלנו
כבר התחתנו ונולדו להם ילדים,

00:05:17:04 00:05:13:02
היה גם את דוד שלי,
שהוא גם עם משפחה משלו,

00:05:22:05 00:05:17:06
כשמסתכלים ממקור המים
לכיוונים אחרים,

00:05:32:00 00:05:22:08
רואים מקום מישורי ושטוח ועצום
עם המון עצים ויער, יש גם נחלים,

00:05:37:17 00:05:32:02
שם אנשים מכבסים את בגדיהם,
כשמכבסים בגדים בכפרים,

00:05:41:05 00:05:37:19
לא תמיד יש סבון...
- איפה הייתם קונים סבון?

00:05:45:08 00:05:41:08
בגונדר. אבל היינו משתמשים

גם ב"אינדוד", כתחליף לסבון,

00:05:47:13 00:05:45:09

את יודעת מה זה אינדוד?

00:05:50:18 00:05:47:23

ובכן, זה נקרא אינדוד,
מדובר בעץ גדול,

00:05:56:10 00:05:50:19

לאינדוד יש פירות, כמו פירות למאכל,
פירות בצבע אדום, יש גם בצבע לבן,

00:06:02:21 00:05:56:13

אנחנו אוספים את הפירות האלה,
אם תצטרכי להשתמש לפני שיתייבש,

00:06:06:04 00:06:02:23

תוכלי לטחון אותו ולהשתמש
בפירות הטריים כסבון,

00:06:09:07 00:06:06:06

יש לזה ריח נעים וזה מוריד
לכלוך מבגדים בצורה מעולה,

00:06:11:15 00:06:09:09

יותר טוב מסבון,

00:06:16:10 00:06:11:17

את בחורה ולא יכולה ללכת
לנהר לבד, עם מי הלכת לשם?

00:06:21:19 00:06:16:11

הילדות בשכונה הולכות ביחד, הילדות
היהודיות קוראות זו לזו והולכות.

00:06:27:20 00:06:21:21

אבי היה איש מבוגר ומוכר בסביבה.
במקרה הצורך הוא גם בא איתי לנהר,

00:06:34:06 00:06:27:22

אבל ברוב המקרים, אנחנו הבנות שבכפר
קוראות זו לזו והולכות לנהר ביחד.

00:06:41:23 00:06:34:15

מכבסות, מייבשות בשמש,
מתרחצות וחוזרות,

00:06:47:19 00:06:42:01

האינדוד היה מוצר מאוד טוב לכביסה.

- אחרי שאתן מכבסות את הבגדים...

00:06:51:21 00:06:47:21
אחרי שמכבסים את הבגדים,
תולים אותם על שיחים לייבוש,

00:06:55:13 00:06:51:23
בכל פעם שמסיימים לכבס בגד
תולים אותו לייבוש וכן הלאה,

00:06:58:10 00:06:55:15
בסוף אנחנו מתרחצות
וחוזרות הביתה.

00:07:01:23 00:06:58:11
הייתן צריכות לחכות
עד שיתייבשו הבגדים?

00:07:06:21 00:07:02:01
לא מחכות, רק כל פעם שסיימנו לכבס
בגד היינו סוחטות ותולות לייבוש,

00:07:12:05 00:07:07:00
מבלי לחכות עד שהכול יתייבש,
אוספות הכול, שמות על הגב וחוזרות,

00:07:17:03 00:07:12:07
כשמגיעות הביתה, היינו תולים את
הבגדים על הגדר מסביב לבית לייבוש,

00:07:25:02 00:07:19:12
הייתה לכם קרקע לעיבוד תבואות?
- לא, היינו מחכירים קרקעות,

00:07:30:24 00:07:25:04
לא היו לנו נכסים אז, כי אנחנו
יהודים, הקרקעות היו של נוצרים,

00:07:36:03 00:07:31:01
אנחנו יהודים והמדינה שלנו היא
ישראל, לכן לא היו לנו קרקעות.

00:07:40:00 00:07:36:05
אז מה הייתם עושים בכפר?
- היינו מחכירים אדמות.

00:07:45:20 00:07:40:02
מה זאת אומרת?
- כלומר, היינו לוקחים אדמה ממישהו,

00:07:55:01 00:07:45:24
היינו מעבדים את האדמה,
ובסוף כשעושים את התבואות,

00:08:06:23 00:07:55:03
למשל יכולים לסגור עסקה ש-25 אחוז
מהכנסה הכוללת ילך לבעל הקרקע,

00:08:11:10 00:08:07:00
כי זה הנכס שלו, הקרקע שלו.
- זה כמו לשכור את האדמה?

00:08:16:14 00:08:11:12
כן, זו השכרת האדמה
לכל דבר, כך עשינו שם,

00:08:26:06 00:08:16:17
תמיד החכרנו אדמה, יש הרבה קרקעות,
אבל היינו צריכים להחכיר אותן.

00:08:31:18 00:08:26:08
כמה אחים ואחיות היו לך?
- אני הבת השביעית,

00:08:37:15 00:08:31:21
שלושה בנים וארבע בנות סך הכול.
- במה עסקתם?

00:08:46:21 00:08:37:17
מה היו העיסוקים שלנו,
אחותי הגדולה תמיד הייתה בלימודים,

00:08:51:24 00:08:46:23
הייתה גם בארץ למטרות לימודים
וחזרה לשם, היא גרה באדיס אבבה,

00:09:02:23 00:08:52:01
אחות נוספת הייתה בארץ הרבה זמן,
אחד האחים גם למד עד שעלה ארצה.

00:09:09:01 00:09:03:00
רק אחת הייתה בכפר,
בעצם היו שתי אחיות בכפר,

00:09:13:14 00:09:09:04
בסוף אחת מהן עלתה לארץ,
השנייה נשארה בכפר,

00:09:21:19 00:09:13:16
אבל גם כשהיא גרה בכפר,

היא ניהלה חיים טובים מאוד,

00:09:29:18 00:09:21:22
אני הבת השביעית והתחלתי ללמוד
מגיל קטן יחסית, ז"ל להורים,

00:09:33:24 00:09:29:20
באיזה גיל התחלת?
- בערך בגיל 9 או 10.

00:09:39:24 00:09:34:01
היית לומדת בגונדר?
-לא, למדתי באמבו-בר,

00:09:44:01 00:09:40:01
כי שם היו הרבה קרובי משפחה
גם מצד אבי, אחיות ואחיות שלו,

00:09:45:24 00:09:44:03
וגם מצד אמי,
הדודים שלה גרו שם,

00:09:47:19 00:09:46:02
אני הייתי גרה איתם
ולמדתי בבית הספר.

00:09:54:02 00:09:47:21
כל האחים והאחיות שלך
גרתם ביחד עם ההורים?

00:10:02:02 00:09:54:04
כן, היינו גרים ביחד.
- איך נראה הבית?

00:10:09:18 00:10:02:03
הבית לא היה קטן בשבילכם?
- הבית היה גדול ורחב,

00:10:26:24 00:10:09:20
אבא שלי היה עשיר מאוד, היו לנו
הרבה פרות, שני פרדים ותשעה סוסים,

00:10:49:07 00:10:29:00
צמוד לבית, מופרד במחיצה, שם גרים
הסוסים, כל אחד יודע איפה מקומו,

00:11:07:19 00:10:49:09
הם נכנסים למקום שלהם בלי שמכוונים,
לכל סוס מקום המופרד באמצעות מחיצה.

00:11:18:01 00:11:07:21
אנחנו רק שמים להם
את לולאות החבלים על הצוואר,

00:11:22:23 00:11:18:04
סוסים ופרדים צריך לשים
במקום מוגן משמש וחום?

00:11:24:19 00:11:23:00
כן.
- למה?

00:11:27:23 00:11:25:01
אני לא ידעת למה, אבל הפרות
תמיד נשארות בחוץ,

00:11:32:22 00:11:28:01
והסוסים והפרדים תמיד במקום
מוגן, מגישים להם קש ותבן,

00:11:42:20 00:11:33:00
שמים את הקש והתבן ליד איפה
שהם קשורים והם אוכלים,

00:11:46:11 00:11:42:22
לא יודעים מה הסיבה לכך
שהם חייבים להיות במקום מוגן?

00:11:50:17 00:11:46:14
כלומר, אולי זה
כדי למנוע גניבות?

00:11:54:01 00:11:50:19
כי הסוסים יקרים יותר מפרות.

00:12:04:01 00:11:54:03
נכון שסוס יותר יקר מפרה,
אבל לא שאלתי מה הסיבה לכך,

00:12:13:09 00:12:04:03
לפרות יש בחוץ גדר מעגלית
שנקראת רפת, שם הן גרות,

00:12:23:19 00:12:13:12
לעומת זאת לסוסים,
לחמורים ולפרדות יש מבנה.

00:12:30:16 00:12:23:22
מה היה תפקידך בתוך הבית?
- האמת, הייתי ילדה קטנה,

00:12:36:13 00:12:30:20
אבל אני, כמי שנולדה בכפר,
הייתי רואה מה האימהות עושות,

00:12:39:04 00:12:36:15
והייתי מחקה אותן
יחד עם החברות שלי,

00:12:41:17 00:12:39:05
היינו טוחנות עפר
כמו שהאימהות טוחנות גרעינים,

00:12:47:14 00:12:41:19
זה מין משחק שלנו, כמו שבארץ
ילדות משחקות עם בובות,

00:12:52:05 00:12:47:18
כתשנו גרעינים להכנת לחם,
אומרים לנו לשמור עליו,

00:12:55:15 00:12:52:07
אלה היו עיקר עיסוקיי בילדותי,

00:12:58:06 00:12:55:17
כך שהיינו שומרות
על הגרעינים הכתושים,

00:13:04:02 00:12:58:08
שלא יאכלו אותם
חמורים, תרנגולות,

00:13:06:23 00:13:04:03
מה עם עבודות בבית,
האם ידעת לעשות?

00:13:14:21 00:13:07:01
לגבי זה, הכול במידה מועטה,
הייתי עושה הכול בהתאם לגיל,

00:13:18:05 00:13:14:24
כשהייתי ילדה ממש קטנה,
חיקיתי את האימהות,

00:13:20:23 00:13:18:07
כשגדלתי קצת יותר, שמרתי
על דברים כמו שאמרתי,

00:13:31:09 00:13:21:01
כשהבוגרות הלכו להביא מים מהבאר,

הלכנו עם כלים קטנים והבאנו.

00:13:40:00 00:13:31:13

הייתי מנקה את בית,
וזרקת את הזבל החוצה,

00:13:45:00 00:13:40:02

לפעמים מרטיבות את הרצפה עם מים
כדי למנוע אבק, ומנקות את הרצפה,

00:13:51:10 00:13:45:01

כשגדלתי עוד קצת,
הייתי כותשת גרעינים...

00:13:56:14 00:13:51:12

בגיל תשע?
- בגיל שש-שבע התחלתי.

00:13:58:21 00:13:56:16

זה לא קשה?

00:14:04:15 00:13:58:24

לא ממש, הייתי עולה על
אבן גדולה כדי שאוכל להגיע,

00:14:12:03 00:14:04:18

כשרואה אחרים עושים את זה,
אני גם רוצה לעשות כמוהם,

00:14:19:06 00:14:12:04

תספרי לי על אבא שלך,
מי הוא היה?

00:14:23:07 00:14:19:09

אבא שלי היה אדם מוכר
ומפורסם בסביבה,

00:14:28:06 00:14:23:08

שמו בלמבאראס עזרה אשטה,
גם סבא שלו היה מוכר,

00:14:37:13 00:14:28:08

קראו לו בלטה אשטה סולומון, הוא
נולד בצ'ילגה, אבא שלי נולד בבלסה.

00:14:39:21 00:14:37:16

בלסה?
- כן, בלסה.

00:14:42:22 00:14:39:22

איפה זה נמצא?
באיזה אזור זה?

00:14:51:18 00:14:42:24
בלסה זה ליד אזור שנקרא "קורי",
או אמבאצ'רא,

00:14:54:19 00:14:51:20
זה נמצא בצפון אתיופיה?

00:15:02:21 00:14:54:21
זה לא נראה צפון,
נדמה לי דווקא דרום,

00:15:06:07 00:15:02:23
צ'ילגה נמצא באזור...
- אבל זה באזור גונדר, נכון?

00:15:13:00 00:15:06:09
כן, באזור גונדר,
ובכן, אבא שלי גדל בבלסה,

00:15:23:24 00:15:13:02
הוא גדל בצורה מאוד טובה
וברמת חיים טובה מאוד,

00:15:38:18 00:15:24:03
הוא גדל והתחתן עם אמי, בתקופה
שהאיטלקים פלשו, הוא התגייס.

00:15:44:11 00:15:38:21
בצבא קיבל את הדרגה "בלאמבאראס",
נקרא בלאמבאראס עזרה אשטה,

00:15:46:14 00:15:44:13
איך נקראת הדרגה?
- "בלאמבאראס".

00:15:49:06 00:15:46:16
"בלאמבאראס"...
- כן, "בלאמבאראס".

00:15:53:07 00:15:49:09
כמו שבצבא בארץ, קוראים
לדרגות סרן, רס"ן וכו',

00:16:04:09 00:15:54:14
אבא שלי פיקד על מאה חיילים.
אחרי זה הוא התחתן עם אימי,

00:16:15:19 00:16:04:11
היא נולדה וגדלה ב"אזזו",
במקום שנקרא "אמדגייה",

00:16:23:21 00:16:15:22
אחרי שהיא התחתנה
עם אבא, הם הלכו לגור בבבלסה,

00:16:26:22 00:16:23:23
נראה לי שהם הלכו בהתחלה
למקום שנרא דגומה,

00:16:35:15 00:16:26:24
שנתיים אחרי החתונה,
האיטלקים עזבו את המדינה,

00:16:55:20 00:16:35:18
נדמה לי שהאיטלקים עזבו את אתיופיה
ב-1933, היו במדינה במשך חמש שנים.

00:17:03:16 00:16:55:22
בשנה הזו אימי ילדה את אחי,
הגדולה יותר נולדה לפני זה,

00:17:11:14 00:17:03:18
אחרי כל זה עברו למקום שנקרא
"אייבה" ובנו בית קבע שם,

00:17:21:14 00:17:11:15
בתקופת שלטון של מי הוא התגייס?
- בתקופה שהאיטלקים שלטו במדינה,

00:17:23:11 00:17:21:15
זו לא הייתה התקופה
של היילה-סלאסי?

00:17:27:15 00:17:23:13
בזמן הזה כבר היילה-סלאסי
היה באנגליה, הוגלה,

00:17:29:15 00:17:27:18
חמש שנים, כלומר...

00:17:31:13 00:17:29:17
האיטלקים שלטו באתיופיה
במשך חמש שנים,

00:17:34:20 00:17:31:16
בשנים האלו אבא שלך היה חייל?
- כן, אבא שלי היה אז חייל,

00:17:37:04 00:17:34:22
הוא היה חייל בצבא האיטלקי,
לא הייתה ברירה אחרת,

00:17:53:23 00:17:37:06
האיטלקים שלטו במדינה, הם נלחמו
נגד אלה שלא רצו את השלטון שלהם,

00:18:02:03 00:17:54:00
היו נלחמו במתנגדים
לשלטון האיטלקי,

00:18:13:00 00:18:02:07
מי שהיו לו נשקים מודרניים, מקלעים
אוטומטיים וטנקים, הם האיטלקים,

00:18:20:11 00:18:13:02
האיטלקים ניהלו את המדינה בשנים
האלו, אבא שלי שירת בצבא שלהם.

00:18:24:06 00:18:20:13
מי נתן לו את הדרגה?
- האיטלקים.

00:18:32:20 00:18:24:09
אבא שלי התגייס לצבא, קיבל הכשרה,
ואחרי זה הוא היה מאמן חיילים,

00:18:40:23 00:18:32:22
הוא פיקד על חיילים והכשיר אותם,
כלומר, תחת פיקוד איטלקי,

00:18:45:01 00:18:41:02
אחרי זה האיטלקים עזבו את המדינה,

00:18:50:11 00:18:45:03
אחרי שהם עזבו, ההורים שלי עזבו
לאיימבה אייסוס והתחילו לגור שם.

00:18:57:04 00:18:50:15
אבא שלי היה נפגש
עם דוקטור פייטלוביץ',

00:19:00:18 00:18:57:07
שהיה בא לחפש יהודים באתיופיה,

00:19:05:23 00:19:00:21
פייטלוביץ' היה מסתובב
בין כפרים יהודים וביקר בהם.

00:19:13:15 00:19:05:24
איך קראו לאיש?
- דוקטור פייטלוביץ',

00:19:20:12 00:19:13:17
ובכן, הוא חיפש יהודים באתיופיה,
ידע שיהודים הוגלו גם לאתיופיה,

00:19:33:19 00:19:20:16
הוא חיפש עד אסמרה שבאריתריאה,
עשה זאת לבד מבלי שאף אחד בא איתו,

00:19:46:06 00:19:33:21
לבסוף מצא את היהודים, הוא נפגש
עם אבא, שלח את ילדיו לארץ ללמוד,

00:20:03:12 00:19:46:07
היו עוד ששלח לארץ, ולמדו וחזרו
לשם, היהודים לא עבדו בשבתות,

00:20:13:13 00:20:03:14
אפילו את החמורים שלהם לא היו
נותנים לאנשים שעובדים בשבת,

00:20:17:06 00:20:13:16
כי לא היו רוצים שמה
ששלהם יעשה מלאכה בשבת,

00:20:21:11 00:20:17:07
הם שמרו על היהדות בקנאות,
תחת כל השלטונות השונים.

00:20:26:08 00:20:21:13
ובכן, הוא חיפש את היהודים
בכל מקום ומצא אותם,

00:20:31:06 00:20:26:12
אחרי שהוא ארגן את היהודים,
שלח כמה מהם ללמוד בארץ,

00:20:34:24 00:20:31:07
הגיעו שמועות שפייטלוביץ' נפטר.

00:20:47:05 00:20:35:01
אבא שלי כתב דברי הספד על מותו
של פייטלוביץ' ונתן לאבא יונה,

00:20:52:11 00:20:47:12
הוא נתן את ההספד כי רצה שזה יגיע

לקיסר היילה-סלאסי, שהכיר את האיש.

00:20:53:23 00:20:52:12

מה רצה שיעשו?

00:20:57:04 00:20:53:24

הוא רצה שהיילה-סלאסי יידע
איך פייטלוביץ' נפטר,

00:21:00:05 00:20:57:06

איך הוא חיפש יהודים ומצא אותם.

00:21:12:03 00:21:00:07

למעשה, כששמעו על מות פייטלוביץ',
היהודים בנו אוהל ובכו על מותו,

00:21:19:23 00:21:12:06

בנוסף לזה, אבא שלי כתב
כל מה שהוא עשה ושלח לקיסר,

00:21:26:00 00:21:20:03

אבא שלך פגש את דוקטור פייטלוביץ'?
- כן, הוא פגש אותו.

00:21:28:13 00:21:26:02

הם הכירו?

- כן, מכירים.

00:21:31:23 00:21:28:16

לכן אבא שלי כתב על
אודותיו אחרי מות האיש,

00:21:34:13 00:21:32:00

יש לך את דברי ההספד עכשיו?
- כן, יש לי אותם.

00:21:39:12 00:21:34:15

כך מתחיל: דברי הספד על מות
דוקטור פייטלוביץ', בשנת 1955,

00:21:47:00 00:21:39:17

עוד בילדותו, בהיותו צעיר,
סיפרו לו מוריו,

00:21:54:09 00:21:47:02

מדהים כי הוא לא שכח,
הוא חשב עלינו וקם לחפשנו,

00:22:02:22 00:21:54:11

חצה את הים עד אריתריאה,

דרך מצוואה ומשם אסמרה,

00:22:09:10 00:22:02:24
בכל העליות והמורדות, הלך בדרכים
הלא מוכרות לו ללא חת וללא פחד,

00:22:14:16 00:22:09:13
לא יבוא ולא יקום עוד איש חזק כמוך,
משלא מצא רמז לקיומנו ב"מצוואה",

00:22:21:17 00:22:14:18
הוא התעצב והצטער,
הרי למעננו הוא עשה כל זה,

00:22:32:03 00:22:21:19
זכור עם ישראל איש אציל זה
ואיך שקיבל כוחות מאלוהים,

00:22:38:04 00:22:32:06
הוא מצא אותנו נגד כל הסיכויים,
הוא סייע בכל הבעיות שלנו,

00:22:42:15 00:22:38:06
כי הוא סיפר על בעיותינו
לקיסר "מגיליק",

00:22:45:17 00:22:42:16
התחלנו לראות אור יום
אחרי שהוא בא אלינו,

00:22:52:06 00:22:45:19
הוריד מעלינו את עול הבעיות,
התחלנו לדבר בפומבי כמו כולם,

00:22:59:19 00:22:52:08
הוצא אותנו מכל הצרות,
היום מתקשים לשמוע על מותך,

00:23:11:22 00:22:59:21
אנחנו עצובים ובוכים את מותך,
על אף היותנו בני תמותה,

00:23:17:22 00:23:11:24
ביש מזל הוא שאיבדנו אותך.
דבר הספד מיהודי אתיופיה.

00:23:30:00 00:23:17:23
אבי אמר אז בעל פה, אבל כשהוא היה
צריך לתת לאבא יונה, הוא כתב את זה,

00:23:34:08 00:23:30:02

אני זוכרת את אבי
אומר את ההספד בעל פה.

00:23:39:21 00:23:34:10

הוא נתן לי את זה בארץ
ואני שומרת על זה עד היום,

00:23:44:22 00:23:39:23

מתי כותבים את ההספדים?
מה זה הספד?

00:23:52:07 00:23:45:01

הספד זה מה שאומרים
על המת, בזמן שמישהו מת,

00:24:00:18 00:23:52:12
מה עשה בחיים, מה עבר בחייו,
אילו דברים טובים עשה לאנשים,

00:24:04:20 00:24:00:19

את זה מספרים
עם מותו של מישהו,

00:24:13:14 00:24:04:23

גם כשמישהו מתחתן,
אומרים עליו דברי הלל ופאר,

00:24:21:08 00:24:13:15

כך היו עושים שם.
- יש עוד שם לזה?

00:24:26:05 00:24:21:11

יש פיוטים והספד על מת,
יש פיוטים שנאמרים כשירים.

00:24:30:08 00:24:26:10

יש גם "פוקרה"?
- יש גם "פוקרה".

00:24:33:06 00:24:30:10

"פוקרה" זה שונה, נכון?
- כן, "פוקרה" זה שונה,

00:24:43:23 00:24:33:08

יש פוקרה בחתונות ויש פוקרה
בהלוויות, אם המת היה מפורסם,

00:24:53:21 00:24:44:00

או אם הוא היה איכר חרוץ ומצליח,

על זה אפשר לעשות "פוקרה".

00:24:57:08 00:24:53:23

אם הוא היה צלף מעולה,
על זה אפשר לעשות לו "פוקרה".

00:25:09:10 00:24:57:10

אם הוא היה צייד מהולל,
גם אפשר לעשות לו פוקרה על כך.

00:25:18:03 00:25:09:12

כל אחד על עיסוקו ותחומו,
עושים עליו פוקרה.

00:25:27:12 00:25:18:05

מה ההבדל בין ההספד ל"פוקרה"?

00:25:36:24 00:25:27:20

הספד אומרים על מעשי המת,
בדרך רגילה,

00:25:52:16 00:25:37:01

לעומת זאת, "פוקרה" זה בצורת שיר,
ועם צעקות, והשתוללות,

00:25:58:02 00:25:52:18

דבר נוסף שלא שאלתי אותך קודם,
אמרת שלא היו לכם קרקעות משלכם,

00:26:02:20 00:25:58:04

נכון.
- הייתם מחכירים את האדמה.

00:26:11:23 00:26:03:00

האם בסוף הייתם משלמים
מכל סוג תבואה שהרווחתם?

00:26:20:23 00:26:12:00

כן, אבל אם אחד הרווחים היה
מזערי, אז אין חובה לחלקו,

00:26:27:07 00:26:21:00

אבל אם יצא רווח גדול, אז מכל
סוג נותנים את האחוזים שבהסכם.

00:26:32:12 00:26:27:09

לגבי הטף, זה לא כל כך,
לא ראיתי אף פעם,

00:26:39:01 00:26:32:21

כי איפה שגרנו,
לא גידלנו הרבה טף,

00:26:48:04 00:26:39:03

מה הייתם מגדלים בעיקר?
- חיטה, דורנ'א, שעורה, וורהימנו,

00:26:58:14 00:26:48:06

שעועית, אפונה, וורהימנו - גרעיני
תבואה שלרוב אוכלים אותם קלויים,

00:27:02:15 00:26:58:16

גרעינים בצבע לבן?
- כן, גרעינים לבנים.

00:27:08:23 00:27:02:18

בנוסף גם היינו מגדלים שעועית,
אפונה, חיטה, דורנ'א,

00:27:11:17 00:27:09:00

עוד היינו מגדלים הרבה סוגים,

00:27:18:06 00:27:11:19

כמו שאת שומעת היו מקומות
כמו ווגרה, דנביה, אזורים קרירים,

00:27:21:23 00:27:18:08

אבל אנחנו גרנו ביניהם,
אזור עם מזג אוויר לא חם ולא קר,

00:27:25:21 00:27:22:00

לכן לא היו הרבה
קרקעות מתאימות לגידול טף,

00:27:28:11 00:27:25:22

היינו מגדלים
כמות קטנה של טף,

00:27:33:01 00:27:28:12

לרוב, כשהיינו צריכים טף, היינו
מוכרים גרעינים אחרים וקונים טף,

00:27:36:15 00:27:33:02

למה לא הייתם מגדלים טף?
מה הייתה הסיבה?

00:27:42:18 00:27:36:16

כי הקרקעות שבאזור שלנו היו יותר
טובות לגידול חיטה ושעורה מאשר טף,

00:27:46:14 00:27:42:20
טף לא היה גדל טוב שם, טף
גדל טוב במקומות קרירים,

00:27:59:11 00:27:46:17
כמו אזור דנביה למשל. אצלנו באזור
ווגרה, בדרך כלל לא היו מגדלים טף.

00:28:06:01 00:27:59:13
כשגרתם באיבה אייסוס,
איך היו השכנים שלכם?

00:28:08:09 00:28:06:03
הנוצרים?
- כן.

00:28:13:07 00:28:08:11
עם הנוצרים היינו
בקשר מאוד טוב,

00:28:25:21 00:28:13:09
אבא שלי שימש
באזור כולו כמו ראש עיר,

00:28:33:04 00:28:26:00
הוא היה מנהל ומנהיג באזור,
כשאנשים רבו, היה מפייס ביניהם.

00:28:39:01 00:28:33:05
אם היו אנשים שחסר להם אוכל,
היה עוזר להם כלכלית.

00:28:48:18 00:28:39:03
בכפרים בדרך כלל העניים משתכרים
אצל עשירים וגרים אצלם כמשרתים.

00:28:54:15 00:28:48:21
אני יודעת שאבא שלי
עבד כמושל של האזור,

00:29:01:04 00:28:54:18
הייו לנו קשרים טובים עם אחרים,

00:29:06:21 00:29:01:07
למשל כשנוצרי מת, ההורים שלי
היו הולכים להלוויה,

00:29:13:10 00:29:06:23
כמו כן, בחתונות, גם הולכים, אבל לא
היו אוכלים את האוכל של הנוצרים,

00:29:18:24 00:29:13:13
אלא הנוצרים היו מביאים
מראש את הקמח או הגרעינים,

00:29:25:05 00:29:19:02
ואנחנו היו מכינים את האוכל,
טלה ("בירה" אתיופית),

00:29:37:14 00:29:25:07
בעל האירוע מכין, ליהודים
נותנים עז או כבש ענק,

00:29:42:22 00:29:37:21
יהודים שוחטים ונותנים לנשים
יהודיות להכין את הרוטב לבשר,

00:29:48:23 00:29:43:01
מכינים ליהודים סככה נפרדת
סמוכה לסככה של הנוצרים,

00:29:54:17 00:29:49:00
כך היו נוהגים באירועים חברתיים,
הם אוכלים בכלים ובמקום נפרד,

00:29:57:19 00:29:54:18
ואחרי זה רוקדים ונהנים ביחד,

00:30:05:19 00:29:58:02
ולחלופין, כשיש אירוע אצל יהודים,
מפרידים כלים ומקום,

00:30:09:15 00:30:05:21
כל זה כדי שלא יאכלו בשר
שמישהו אחר שחט,

00:30:14:24 00:30:09:17
אבל במקרה של אירוע שלנו, הם היו
אוכלים את האינג'רה שאנחנו הכנו,

00:30:18:16 00:30:15:01
להבדיל מקרה של אירוע נוצרי שלא
היינו אוכלים אינג'רה שהם הכינו,

00:30:23:06 00:30:18:17
נותנים להם אינג'רה משלנו וטלה,

00:30:26:24 00:30:23:08
אבל את הכבש נותנים להם
והם שוחטים ומכינים בעצמם,

00:30:33:06 00:30:27:01
אוכלים בסככות מופרדות כדי לשמור
על הכשרות של כל אחד מהמאמינים,

00:30:34:24 00:30:33:08
זה מה שאני יודעת
על החיים החברתיים שהיו לנו.

00:30:42:14 00:30:35:01
מה לגבי חגים ושבטות,
האם הייתם שומרים על זה?

00:30:51:19 00:30:42:16
שמרנו מאוד על השבת, מתחילים
להתכונן לקבלת שבת מיום חמישי,

00:30:56:09 00:30:51:21
הכנו את הלחם, בשישי בבוקר
מביאות מים, מכינות אוכל,

00:31:02:05 00:30:56:11
רטבים, מכינות לחם לקידוש,
מכבים את האש לפני שהשמש שוקעת,

00:31:11:20 00:31:02:07
מדליקים מנורת נפט, את יודעת מה זה?
ובכן, מדליקים את מנורת הנפט,

00:31:17:10 00:31:12:02
שמים מספיק נפט עד מוצאי שבת.
- איך היא עובדת, המנורה?

00:31:22:15 00:31:17:14
היא פועלת על בסיס נפט,
באמצעות גז דלק.

00:31:25:04 00:31:22:18
עד שזה נגמר?

00:31:32:11 00:31:25:07
את ממלאת כלי קטן, שמה
חוט בתוך הכלי וסוגרת,

00:31:37:05 00:31:32:13
אם השארת את קצה החוט מחוץ לכלי,
ואז את מדליקה את קצה החוט שבחוץ,

00:31:39:03 00:31:37:07
את שמה את המנורה במקום בטוח.

00:31:43:17 00:31:39:06
לכמה זמן זה מספיק?
- מדובר בכלי קיבול קטן,

00:31:47:24 00:31:43:19
דולקת עד סוף הערב, לפני
השינה את עושה פו ומכבה,

00:31:52:10 00:31:48:00
אם זה שישי, לא מכבים, משאירים
עד מוצאי שבת או שנכבית לבד.

00:31:54:04 00:31:52:12
היא דולקת עד סיום הדלק או החוט.

00:31:59:11 00:31:54:05
כלומר אחרי כניסת שבת
היא דולקת עד...

00:32:05:01 00:31:59:12
לרוב לא מחזיקה עד הבוקר,
נכבית לבד במהלך הלילה,

00:32:10:11 00:32:05:03
אחרי כמה שעות היא נכבית לבד,
אנחנו הולכים לישון ברגע שהאור כבה.

00:32:19:22 00:32:11:02
וכשזה חג, למשל יש בחג פסח
ובחגים אחרים, איך אתם חוגגים?

00:32:26:02 00:32:20:00
לגבי שבת, אמרתי לך כבר שאנחנו
שומרים, בשבת בבוקר עושים קידוש,

00:32:29:10 00:32:26:03
לא עושים שום מלאכה, אפילו אימהות
לא שמות רצועת בד סביב גופן,

00:32:31:10 00:32:29:12
נמנעות מזה שמא זה
נחשב כעשיית מלאכה,

00:32:37:13 00:32:31:11
וכן הבנים לא שמים חגורה,
לא הולכים מרחקים גדולים,

00:32:42:21 00:32:37:16
לא נותנים ציוד

או חמורים לנוצרים בשבתות,

00:32:50:03 00:32:42:23

כי בשבת גם גופים
דוממים צריכים לנוח,

00:32:59:14 00:32:50:05

אבל במוצאי שבת, אנחנו הולכות
לבית של נוצרים כדי להביא אש

00:33:02:18 00:32:59:16

למה?
- כי כיבינו את האש בכניסת השבת,

00:33:06:19 00:33:02:21

לכן הולכים להביא מהנוצרים,

00:33:10:20 00:33:06:21

אתם לא יכולים להדליק לבד,
זה חייב להיות משהו שכבר בוער?

00:33:14:23 00:33:10:21

זה לא העניין, אלא כי טרם כניסת
השבת כיבינו לגמרי את האש שלנו,

00:33:17:13 00:33:15:00

ובמוצאי שבת אין לנו איך
להדליק אש, לכן מביאים מהנוצרים,

00:33:20:01 00:33:17:15

אבל עם הזמן הגיעו גם גפרורים,

00:33:24:09 00:33:20:03

אבל בדרך כלל
הבאנו אש מהנוצרים,

00:33:26:20 00:33:24:10

איך הייתם מביאים את האש?

00:33:32:13 00:33:26:21

היינו מביאים
באמצעות שברי כלי חרס,

00:33:41:24 00:33:32:17

הרי ההורים שלנו עוסקים גם בייצור
כלי חרס ולא חסרים לנו כלים כאלה,

00:33:45:24 00:33:42:02

והנוצרים קונים
מוצרים אלה מאיתנו,

00:33:50:18 00:33:46:02
כשכלי כזה נשבר, עם חלקים שבורים,
אנו משתמשים בזה להביא את האש.

00:33:55:07 00:33:50:19
מביאים הביתה את הגחלים הדולקים...
- מאיזה מרחק אתם מביאים אליכם?

00:34:01:22 00:33:55:09
זה לא רחוק, בערך מפה
עד הסופרפארם הקרוב פה,

00:34:04:00 00:34:01:23
אתם מחזיקים
את האש על השבר?

00:34:11:23 00:34:04:02
כן, זה לא מסובך, כי הכלי הוא
לא מתכת, זה כלי חרס ולא מתחמם,

00:34:17:08 00:34:12:00
אחרי שמגיעים הביתה,
שמים קצת קש יבש ומדליקים את האש,

00:34:21:13 00:34:17:09
ואז עושים קולולו וקול שמחה
כי זו הבדלה של שבת,

00:34:43:00 00:34:24:00
לגבי החגים ששאלת, למשל בראש השנה
אנחנו חוגגים עם בגדים חגיגיים,

00:34:47:12 00:34:43:02
מכבסים את הבגדים הקיימים
או שקונים בגדים חדשים,

00:34:53:03 00:34:47:13
מכינים טלה, מכינים אינג'רה,
מזמינים קרובי משפחה ואורחים,

00:34:57:17 00:34:53:05
היו כאלה שהיו עושים
מסיבה גדולה לכבוד החג,

00:35:04:22 00:34:57:19
מזמינים קרובי משפחה ואורחים, עושים
את המסיבה יום לפני כניסת החג,

00:35:12:09 00:35:04:24

מכינים הרבה לחם, מי שיכול לשחוט
כבש שוחט, מגישים לאורחים ואוכלים.

00:35:17:12 00:35:12:11
למה עושים את המסיבה?
- עושים זאת לכבוד החג.

00:35:24:12 00:35:17:13
למשל ההורים שלי, ז"ל,
היו עושים מסיבה ב"ליסאן",

00:35:37:13 00:35:25:07
אנשים עושים מסיבות בראש השנה
ואחרי עשרה ימים יש גם יום כיפור.

00:35:43:06 00:35:37:16
אני זוכרת את אבא שלי
קונה לילדיו בגדים לחגים,

00:35:49:17 00:35:43:09
אבא שלי היה אורג בדים. אנחנו
לבשנו את הבגדים החדשים,

00:35:58:11 00:35:49:18
והלכנו לכל השכנים היהודים,
לקבל מהם ברכות על הבגד החדש,

00:36:06:02 00:35:58:14
שנגיע בשלום לשנה הבאה, כך אני
זוכרת, הסתובבנו וקיבלנו ברכות.

00:36:12:11 00:36:06:04
את המנהג הזה הנוצרים היו מכירים?
- כן, יודעים, רוב הנוצרים מכירים,

00:36:15:09 00:36:12:13
הם מכירים את החגים שלנו.
- הם חוגגים גם?

00:36:18:00 00:36:15:11
את החגים שלנו הם
לא חוגגים, אנחנו חוגגים,

00:36:22:07 00:36:18:01
אבל הם יודעים מתי
החגים שלנו ואיזה חג זה,

00:36:31:17 00:36:22:11
אבל אנחנו בדרך כלל חוגגים את החגים
שלהם, אבל את שלנו הם לא חוגגים,

00:36:43:22 00:36:31:19
יש נוצרים שלא עושים מלאכה בשבתות,
בעיקר המבוגרים שביניהם,

00:36:45:19 00:36:43:23
אנחנו גם חוגגים את החגים שלנו,

00:36:54:00 00:36:45:21
כשאני אומרת שאנחנו חוגגים גם את
חגיהם, זה מפני שהם הרוב באזור,

00:36:57:01 00:36:54:02
אם בחגים שלהם הגברים שלנו
ייצאו לחרוש אדמות,

00:37:11:05 00:36:57:04
יגידו עליהם שהם עובדים בחג, לכן
בדרך כלל חגגנו את החגים שלהם,

00:37:15:07 00:37:11:07
כי היינו מיעוט איפה שגרנו.

00:37:16:20 00:37:15:09
זה אומר שאתם לא עושים
מלאכה בחגים שלהם?

00:37:20:04 00:37:16:22
עושים, גם הם עושים, בעיקר
בחגים פחות משמעותיים,

00:37:24:21 00:37:20:05
למשל בחג "מריאם", יש שני חלקים
לחג, אחד מהם הוא המשמעותי ביותר,

00:37:28:15 00:37:24:23
יש גם את החג "השילוש הקדוש",
אבל את זה הם לא חוגגים ממש,

00:37:30:07 00:37:28:17
בחג זה גם הם בעצמם עושים מלאכה,

00:37:35:21 00:37:30:08
אבל בחגים כבדים יותר,
אנחנו גם חוגגים איתם,

00:37:38:22 00:37:35:23
כי הם לא עושים
שום עבודה בימים כאלה,

00:37:41:15 00:37:38:23

ואנחנו לא רוצים שיגידו
עלינו שעבדנו בימים אלו,

00:37:44:18 00:37:41:18

יכולנו לעבוד בימים אלו אבל לא
נעים לנו, אנחנו רוצים לחיות איתם,

00:37:49:19 00:37:44:20

לכן עלינו לשמור על המנהגים של
המקום, המנהגים של הרוב באזור,

00:37:57:14 00:37:49:20

האם היו מקרים שהיו כופים עליכם
דברים או שהיו מפלים אתכם?

00:38:02:17 00:37:57:16

יכולים להיות
מקרים של סכסוכים.

00:38:06:17 00:38:02:18

למשל מי שהחכיר לך אדמה
יכול לבוא ולומר לך,

00:38:15:06 00:38:06:18

שבשנה הבאה הוא רוצה להשכיר
את האדמה למישהו אחר,

00:38:21:14 00:38:15:08

במקרה זה רבים, בעל האדמה
מנסה לשנות את החוזה,

00:38:25:03 00:38:21:16

ולהעלות את אחוזי הרווח, מנגד
שוכר האדמה טוען שלא יכול לשלם עוד,

00:38:32:10 00:38:25:04

כי הוא מפרנס הרבה אנשים במשפחה, אם
לא יסגרו ביניהם, מגיעים לבית משפט,

00:38:38:23 00:38:32:12

אני זוכרת את אבא שלי, ז"ל,
הגיע לבית משפט עקב מקרה כזה,

00:38:43:06 00:38:38:24

שם טען שהוא מרגיש שאתיופיה היא
"אימא חורגת" שלו ולא אימא אמיתית.

00:38:45:00 00:38:43:10

למה הוא מתכוון?

00:38:50:08 00:38:45:02
כלומר, שאין לו נכס, המדינה היא
"אימא חורגת" שלו, שלא דואגת לו,

00:38:53:00 00:38:50:09
אני רק עובד ומשלם לה,

00:39:03:17 00:38:53:02
אבל אין לי נכס,
לכן אתיופיה היא לא המולדת שלו.

00:39:06:13 00:39:03:19
בסוף אבא ניצח במשפט.
- בבית משפט?

00:39:12:04 00:39:06:14
כן, בבית משפט.
אבא הגיע עד בתי משפט בגוג'ם.

00:39:16:18 00:39:12:07
אחרי זה הוא קיבל את האדמה?
- הוא קיבל את האדמה, ניצח במשפט.

00:39:18:22 00:39:16:20
הקרקע הפכה להיות שלו?

00:39:21:18 00:39:18:24
לא, הוא קיבל את האדמה
אבל עדיין משלם עליה דמי החכרה,

00:39:23:23 00:39:21:20
בלי התוספת שדרש ממנו המחכיר,

00:39:33:11 00:39:24:00
ובכן, אבא אמר בתביעה כי אתיופיה
היא לא המולדת שלו, אלא מקום זמני.

00:39:42:03 00:39:33:14
היה לכם שוק שהייתם
קונים בו מצרכים?

00:39:49:07 00:39:42:16
לא היה שוק בקרבת המקום,
היינו קונים בגונדר,

00:39:57:06 00:39:49:17
אבל היו סוחרים שמסתובבים
בין הבתים ומוכרים מוצרים,

00:40:11:09 00:39:57:07
כגון פולי קפה, דלק, סוכר...
את כל אלה קנינו מהסוחרים.

00:40:14:11 00:40:11:20
מה עוד הוא מביא?

00:40:19:08 00:40:14:13
מביא מלח, פולי קפה,
סוכר, קטורות,

00:40:25:14 00:40:19:20
מוצרים כאלה היינו
קונים מסוחרים אלה,

00:40:29:10 00:40:25:17
היה רק אחד שמכר בין הבתים?

00:40:33:13 00:40:29:12
לא, היו הרבה כאלה,
היו המון סוחרים כאלה,

00:40:36:24 00:40:33:15
היו מעמיסים את הסחורה על
חמורים ומסתובבים בין הבתים,

00:40:39:18 00:40:37:01
זה יותר זול או שזה
אותו דבר כמו בשוק?

00:40:41:18 00:40:39:19
אותו דבר, ההבדל היחיד הוא שבשוק
הרגיל קונים את המוצרים בכסף,

00:40:43:12 00:40:41:19
אבל אצל הסוחרים אנחנו
עושים החלפות עם גרעינים,

00:40:45:03 00:40:43:13
מחליפים עם גרעינים...

00:40:49:02 00:40:45:06
כן, עושים החלפה איתם עם גרעינים,
אפילו בסופו של דבר יוצא יותר יקר,

00:40:52:08 00:40:49:03
אבל אנחנו פשוט רגילים ככה,
כי יש לנו הרבה גרעינים,

00:40:56:08 00:40:52:10

ולא מרגישים את העלות הגבוהה, העיקר
שאנחנו מקבלים את מה שאנחנו צריכים.

00:40:59:19 00:40:56:09
בגיל עשר הלכת לגור באמבו-בר...
- נכון.

00:41:04:10 00:40:59:20
מה הייתה הסיבה?
- הלכתי לשם למטרת לימודים.

00:41:10:06 00:41:04:12
עם מי גרת שם?
- היו שם אימא של אבא שלי,

00:41:17:13 00:41:10:09
אחרי שאימא של אבי נפטרה,
גרתי עם דודים של אמי שגרו שם.

00:41:19:18 00:41:17:15
כמה שנים גרת איתם ולמדת שם?

00:41:27:10 00:41:19:21
למדתי שם עד כיתה ח', ואז אבא
שלי בנה בית מחונים באמבו-בר,

00:41:33:14 00:41:27:13
כלומר למדת שם
במשך שמונה שנים?

00:41:47:02 00:41:33:17
כן. אחרי זה עברתי
לבית החדש שאבא בנה שם,

00:41:53:02 00:41:47:06
כשגרתי בבית זה,
הכרתי את בעלי והתחתנו,

00:42:01:09 00:41:53:04
מה הרגשת כשעזבת
את ההורים והלכת ללמוד שם?

00:42:11:16 00:42:01:12
הייתי הולכת למשפחה בחופשים,
אבא שלי גם היה בא לבקר,

00:42:15:17 00:42:11:18
היו מביאים לי גם מזון,
היו מביאים לי קמח,

00:42:24:19 00:42:15:19
כי לא יכולתי לטחון בעצמי,
התחלתי להכין בעצמי עם הזמן,

00:42:31:24 00:42:24:21
היו עוד תלמידות שבאו ללמוד,
אני לא לבד, כך שמתרגלים לזה,

00:42:37:16 00:42:32:00
אחרי שהתחתנתי,
נולדה לי הבת הבכורה,

00:42:50:23 00:42:37:18
אחרי לידת בתי, התחזק הרעיון להגיע
לירושלים, תמיד חשבנו על ירושלים,

00:43:01:14 00:42:51:00
רובנו היינו אומרים, נפסיק את
הלימודים וצריכים להגיע לירושלים,

00:43:06:03 00:43:01:16
אחרי זה, כשבתי הייתה
בת שמונה חודשים...

00:43:08:17 00:43:06:05
היא נולדה באמבו-בר?
- כן.

00:43:12:00 00:43:08:19
אבל היא נולדה בבית חולים
"צ'צ'לה" שבגונדר,

00:43:13:20 00:43:12:02
אבל גרתי באמבו-בר באותה תקופה.
- היא נולדה בבית חולים?

00:43:15:21 00:43:13:22
כן, היא נולדה בבית חולים.

00:43:26:13 00:43:15:23
אומנם אמבו-בר זה אזור של יהודים
והיו שם רופאים, היו חיסונים,

00:43:31:19 00:43:26:15
טיפת חלב, כמו פה,
כי הקימו שם סוכנות,

00:43:35:23 00:43:31:21
לכן זה היה מקום שהיו
בו דברים בסיסיים כדי לחיות.

00:43:45:17 00:43:36:01

מה למדת בבית ספר?
- למדתי חשבון, אמהרית, עברית,

00:43:47:17 00:43:45:19

למדתם לומדים עברית?
- אנגלית היינו לומדים,

00:43:58:01 00:43:47:18

כן, היינו לומדים גם עברית,
אף שבית הספר היה של יהודים,

00:44:01:22 00:43:58:04

אבל המדינות
היא לא של יהודים,

00:44:08:19 00:44:01:23

לכן עברית היינו לומדים
פעמיים או שלוש בשבוע.

00:44:12:12 00:44:08:20

היו הרבה תלמידים?
- לא היו הרבה תלמידים בהתחלה,

00:44:14:22 00:44:12:14

אבל אחרי זה, זה גדל
לשבע מאות-שמונה מאות.

00:44:19:13 00:44:14:24

כלומר, יהודים?
- לא, היו גם תלמידים נוצרים.

00:44:24:21 00:44:19:14

נוצרים מאזור אוזבה
היו באים ללמוד שם.

00:44:27:08 00:44:24:22

זה היה בית ספר ממשלתי?
- כן, בית ספר ממשלתי.

00:44:33:09 00:44:27:11

זה היה בית ספר שנבנה דרך ארגון
אורט אבל המורים היו מהממשלה,

00:44:38:23 00:44:33:11

היו מורים שהוכשרו בארץ
דרך אורט, אבל היו מעטים,

00:44:42:22 00:44:39:00

אבל עברית למדנו בשבוע
רק פעם-פעמיים בלבד,

00:44:45:03 00:44:42:24
איך היה נראה בית הספר?

00:44:56:14 00:44:45:05
בית הספר היה טוב, הייתה אהבה
בין החברות, היה קשר הדוק,

00:45:02:08 00:44:56:15
מאוד מאוד...
איך אוכל לתאר לך את זה!

00:45:04:11 00:45:02:10
היו לך חברות נוצריות?

00:45:08:14 00:45:04:14
כן, היו תלמידות נוצריות,
אבל הרוב היו היהודיות,

00:45:10:05 00:45:08:15
אבל היה קשר
מאוד טוב והדוק.

00:45:13:23 00:45:10:06
איך נראות הכיתות?
כמה תלמידים לומדים בכיתה?

00:45:19:02 00:45:14:00
בכיתה אחת היינו לומדים
עד 25 תלמידים,

00:45:26:13 00:45:19:04
זה היה בית ספר חדש שנפתח,
היו כיסאות, בדיוק כמו בארץ,

00:45:31:07 00:45:26:15
מינו אחראי כיתה מהתלמידים
לשמור על ניקיון הכיתה,

00:45:34:15 00:45:31:09
זה התפקיד של אחראי כיתה,
לנקות את הכיתה?

00:45:41:21 00:45:34:17
תפקיד אחראי הכיתה הוא לשמור
על סדר הכיתה עד שהמורה נכנס,

00:45:48:02 00:45:41:23

שהתלמידים לא יפריעו לסביבה,
שמירת ניקיון הכיתה,

00:46:04:11 00:45:48:04

הוא עושה רשימת תורנים
שמנקים את הכיתה בסוף היום,

00:46:15:21 00:46:04:13

בבוקר, אחרי שלומדים, מנקים
את הניירות שנפלו בכיתה,

00:46:19:02 00:46:15:23

עושים בהפסקה השנייה, כי בהפסקת
עשר אנחנו אוכלים ארוחת בוקר,

00:46:21:11 00:46:19:03

בהפסקת הצהריים, אנחנו
יוצאים להפסקה של שעתיים,

00:46:25:03 00:46:21:13

בזמן הזה התורנים מנקים.
אם ניקו בהפסקת הצהריים,

00:46:31:15 00:46:25:05

לא מנקים בערב, כי זה עדיין נקי.
- הייתם לומדים מהבוקר עד הערב?

00:46:34:19 00:46:31:17

היינו לומדים שעות ארוכות.
- בכל יום?

00:46:41:09 00:46:34:20

כן, בכל יום, חוץ משישי
שלומדים יום קצר.

00:46:45:19 00:46:41:10

מה הייתם אוכלים?
לקחתם אוכל מהבית?

00:46:50:09 00:46:45:20

בית הספר היה מאוד קרוב
למקום שהייתי גרה בו אז,

00:46:52:12 00:46:50:10

בהפסקה, כשהייתי צמאה,
רצתי לשם, שתיתי וחזרתי לכיתה.

00:46:54:24 00:46:52:15

הבית של סבתא שלך היה קרוב...
- כן, הבית שלה היה קרוב.

00:46:59:19 00:46:55:02
גם אחרי שהיא נפטרה ועברתי לדודים
של אמי, גם זה היה קרוב לבית הספר,

00:47:02:09 00:46:59:21
במה אימא שלך עסקה?

00:47:12:24 00:47:02:12
היא הייתה עקרת בית, מכינה אוכל
בבית, טוחנת גרעינים, מכינה טלה,

00:47:16:24 00:47:13:02
מכינה אינג'רה, רטבים, קולה
גרעינים, זה היה העיסוק העיקרי.

00:47:20:16 00:47:17:02
מה עוד?
- מטפלת בילדים.

00:47:27:22 00:47:21:09
וגם מילדת, לא?
- כן, הייתה גם מיילדת, נכון.

00:47:39:08 00:47:28:00
כשנשים יולדות, נשים יהודיות,
מכינים גוג'ו לנידה, מגודר בטרסות,

00:47:42:14 00:47:39:10
שלא יחצו ילדים קטנים,

00:47:45:22 00:47:42:15
מכינים את הטרסות מאבנים,
את יודעת מה זה?

00:47:52:02 00:47:45:24
זה משמש לנידה,
כשנשים בזמן מחזור.

00:47:56:18 00:47:52:04
באיזה גיל בערך זה מתחיל?

00:48:02:20 00:47:56:20
באתיופיה זה מתחיל בגילאי 15,
אבל בארץ זה מגיל יותר קטן,

00:48:07:00 00:48:02:22
אבל באתיופיה זה מתחיל
בטווח הגילאים 12-15,

00:48:11:01 00:48:07:03

היא יושבת בנידה
מתחילת המחזור?

00:48:13:22 00:48:11:03

כן, כשמתחיל המחזור,
היא נכנסת לגוג'ו.

00:48:15:11 00:48:13:24

כלומר, עוד כשהיא ילדה קטנה...

00:48:21:06 00:48:15:13

לא משנה איזה גיל,
כשהיא במחזור, נכנסת לנידה,

00:48:32:10 00:48:21:08

שם היא מקבלת אוכל, מפרידים כלים,
היא אוכלת בכלים משלה,

00:48:39:07 00:48:32:13

לא נוגעים בכלים שלה, לוקחים
את האוכל ושמים לה בכלי באוויר,

00:48:42:01 00:48:39:10

זורקים בכלים שלה?
- כן, בכלי האוכל שלה,

00:48:47:22 00:48:42:03

שם זורקים לה את האוכל,
אסור לך לגעת בכלים שלה,

00:48:52:12 00:48:47:24

יש בתוך המבנה שלה כלים לקפה,
מים היא יכולה להביא בעצמה מהבאר,

00:48:55:05 00:48:52:13

אבל כשצריך, מביאים לה גם,

00:48:57:09 00:48:55:06

כל זה קורה לאורך שבעה ימים,
עד סוף תקופת המחזור,

00:49:02:12 00:48:57:11

כשיוצאות משם,
מנקות אחריהן באמצעות עלים,

00:49:05:01 00:49:02:14

מותר להן לצאת משם?
- כן, אפשר לצאת משם.

00:49:06:15 00:49:05:03

לאן יכולות ללכת משם?

00:49:14:19 00:49:06:16

יכולות לצאת משם, להסתובב בסביבה
ולדבר עם אנשים, בלי לגעת באף אחד,

00:49:26:18 00:49:14:20

ביום השביעי, מנקות את החדר
והולכות לנהר להתרחץ ולכבס בגדיהן.

00:49:32:02 00:49:26:19

מנקות את הכלים שלהן, מגלחות
את השיער, גוזרות ציפורניים,

00:49:41:23 00:49:32:05

אחרי זה מבקשות מחברה וטובלות
בים עד שכל הגוף נכנס למים,

00:49:47:22 00:49:42:00

אם הראש נראה בחוץ בחלקו,
זה לא תופס, צריכה לטבול שוב.

00:49:57:08 00:49:47:24

אחרי זה חוזרות הביתה, נשארות בחוץ
עד הערב, עד אז מייבשות את הבגדים,

00:50:01:08 00:49:57:11

לא תולות על הגדר של הבית,
אלא תולות על עצים שבסביבה,

00:50:09:17 00:50:01:10

בערב נכנסות הביתה.
- אמרת שהן יכולות לצאת מהחדר נידה.

00:50:13:03 00:50:09:18

כן.
- אבל הן לא יכולות ללכת רחוק משם?

00:50:18:09 00:50:13:06

למקום רחוק...
- כלומר, למשל ללכת לשוק?

00:50:24:10 00:50:18:11

מה הן יכולות לקנות? הרי הן
במחזור ואסור להן לגעת בשום דבר.

00:50:27:02 00:50:24:12

יכולות ללכת רחוק, יכולות ללכת
לניחום אבלים או להלוויות,

00:50:30:23 00:50:27:03
אבל עדיין לא יכולות
לגעת באנשים, יושבות בצד.

00:50:32:14 00:50:31:00
הולכות לניחום אבלים...

00:50:36:16 00:50:32:16
הן יכולות לנחם אבלים,
אבל אסור להן לגעת באנשים,

00:50:42:24 00:50:36:18
אם יש אחרות שגם במחזור, יושבות
ביחד מרחוק ומנחמות את האבלים,

00:50:45:17 00:50:43:00
אמרת שכשהולכות,
הן מנקות אחריהן עם עלים...

00:50:49:01 00:50:45:18
כן, הן מנקות אחריהן וכך גם אנשים
יודעים שהן במחזור ולא מתקרבים.

00:50:51:19 00:50:49:03
האם עושים זאת כדי שאנשים לא יתקרבו
אליהן או כי מחויבות לנקות אחריהן?

00:51:00:09 00:50:51:21
לפני שהן יושבות, הן מנקות,
אם יש קרש עץ, הן לא דורכות עליו,

00:51:05:01 00:51:00:11
וזו הסיבה שהן
גם מנקות אחריהן,

00:51:10:01 00:51:05:04
אבל כשהן הולכות לניחום אבלים,
הן יושבות בנפרד עם עלים ביד,

00:51:11:22 00:51:10:04
וכך יודעים שהם במחזור.

00:51:17:04 00:51:11:24
איך שומרות על ניקיון והיגיינה
בתוך המרגם/חדר הנידה?

00:51:26:18 00:51:17:06
את יכולה ללכת לים ולהתרחץ,
את מנקה את החדר שלך עם עלים,

00:51:35:23 00:51:26:21
את הזבל לא זורקת סתם החוצה,
אלא את שורפת אותו.

00:51:40:00 00:51:36:00
אסור לזרוק אותו איפה שזורקים
את הזבל של הבית ביום יום,

00:51:46:09 00:51:40:03
יכולה ללכת לים גם כשהיא במחזור?
- כן, מותר לה ללכת ולהתרחץ.

00:51:53:13 00:51:47:02
איך היא שומרת על הניקיון
כשהיא יוצאת החוצה?

00:51:58:24 00:51:53:15
שם... זו בעיה.
- אז איך היא שומרת על ניקיון?

00:52:03:15 00:51:59:01
אין דרך אחרת,
היא משתמשת בבדים שלה.

00:52:05:16 00:52:03:17
בבדים?
- כן, בבדים.

00:52:08:12 00:52:05:18
מכבסות את הבדים אחרי זה או זורקות?
- את הבדים זורקות,

00:52:10:19 00:52:08:14
שורפות אותם.
- שורפות?

00:52:13:05 00:52:10:22
כן, שורפות את הבדים,
קודם שוטפות אותם,

00:52:15:07 00:52:13:07
עד שמסיימות את המחזור
משתמשות בבדים אלו,

00:52:18:16 00:52:15:09
בסוף המחזור,
שוטפות אותם ושורפות אותם.

00:52:27:04 00:52:18:20

איך ידעת על המרגם ועל מחזור חודשי?
האם מסבירים לכן לפני זה במשפחה?

00:52:30:24 00:52:27:08

בבית אנחנו רואות שנשים יושבות
בבידוד, יודעות על מחזור,

00:52:36:12 00:52:31:01

רואות שכל פעם נשים
בסביבה נכנסות לבידוד,

00:52:47:15 00:52:36:15

כמה נשים יכולות לגור
במרגם אחד בו-זמנית?

00:52:52:09 00:52:47:17

שלוש-ארבע נשים יכולות
להיכנס יחד, זה תלוי בסביבה.

00:52:56:00 00:52:52:11

אם זו סביבה שבה הרבה נשים,
בונים מרגם גדול יותר.

00:53:07:04 00:52:56:02

מה הן עושות שם?
- הן מקשטות בגדים בימים אלו,

00:53:11:19 00:53:07:06

אבל הכנת כלי בית אסורה, לקשט
בגדים מותר, והן עושות זאת,

00:53:17:14 00:53:11:22

מקשטות בגדיהן של נוצריות,
ומקבלות על זה כסף.

00:53:21:20 00:53:19:23

למה אסור להן להכין כלי בית?

00:53:28:07 00:53:21:23

כי זה כלי בית שמשתמשים בו
בבית ואסור להן לגעת בכלים,

00:53:32:20 00:53:28:09

לעומת זאת, בגדים
מקשטים באמצעות חוטים,

00:53:36:02 00:53:32:22

אחרי הקישוט אפשר לכבס
את הבגד ולהכניס אותו לבית.

00:53:42:17 00:53:37:02

את בעצמך, באיזה גיל
נכנסת לראשונה למרגם?

00:53:46:06 00:53:42:22

בערך בגיל 13.

- בגיל 13 ...

00:53:54:00 00:53:46:09

כן.

- איך אימא שלך ידעה שאת במחזור?

00:53:58:10 00:53:54:02

למעשה אצלי התחיל

כשהייתי גרה באמבו-בר,

00:54:02:10 00:53:58:12

אבל ידעו כי אחרים סיפרו, אומרים
לפלונית התחיל המחזור, כך וכך.

00:54:08:07 00:54:02:13

שומעים על זה.

- נחזור לדבר על אימא שלך.

00:54:15:01 00:54:08:10

מה אמרת שהיו העיסוקים שלה?
- אמי עסקה בטיפול בילדים,

00:54:19:07 00:54:15:03

מכינה אוכל, טוחנת גרעינים,
מכינה טלה, מכינה רטבים,

00:54:26:03 00:54:19:09

מקבלת אורחים כעקרת בית,
ללדת ילדים ולטפל בהם,

00:54:35:00 00:54:26:06

וגם הייתה מיילדת נשים אחרות.
- אני רוצה לשאול אותך על זה.

00:54:43:24 00:54:35:02

האם היא הייתה גם מיילדת
את בנותיה הנשואות כשילדו?

00:54:48:12 00:54:44:02

לגביי האחיות הגדולות שלי,
רק את אחת מהן אימא יילדה,

00:54:51:16 00:54:48:14

האחרות גרו בכפרים אחרים.

00:54:56:10 00:54:51:18
איך אנשים יודעים שהיא מיילדת
ואיך הם מזמינים אותה?

00:55:01:06 00:54:56:13
היא לא הייתה
מיילדת את הנוצרות,

00:55:04:21 00:55:01:09
אבל לגבי היהודיות,
כשמישהי בצירי לידה,

00:55:08:18 00:55:04:24
המשפחה שלה מבקשת
שיקראו למיילדת פלונית,

00:55:13:15 00:55:08:20
המיילדת מגיעה
ומיילדת אותה כמו רופאים.

00:55:19:06 00:55:13:18
אחרי זה מכינים קפה, בדרך כלל
מי שמטפל בלידה אלו נשים בלבד.

00:55:23:09 00:55:19:08
כשאישה יולדת, מי שנמצא
בסביבה שלה בדרך כלל הן נשים.

00:55:26:02 00:55:23:12
כמה נשים בערך?

00:55:30:16 00:55:26:04
כל הנשים בסביבה
מתקבצות סביב היולדת,

00:55:33:17 00:55:30:19
מה כולן עושות שם?

00:55:40:04 00:55:33:19
מכינות "בונה", כשכואב ליולדת
מספרות סיפורים ומצחיקות אותה,

00:55:46:10 00:55:40:06
כותשות עלי הדס ומערבבות עם חמאה
ומורחות על הראש כתחליף לקרם,

00:56:00:19 00:55:46:13
מכינות "בונה", מתפללות לשלום
היולדת, ואז בהמשך האישה יולדת,

00:56:06:24 00:56:00:22
אם מסתבכת הלידה והתינוק אינו
ממוקם בצורה שאמור להיות ממוקם,

00:56:15:13 00:56:07:02
אז אימא שולחת יד,
מסדרת אותו ומוציאה אותו.

00:56:23:04 00:56:16:06
איך אימא שלך למדה את זה?
- לא יודעת איך היא למדה את זה,

00:56:26:01 00:56:23:07
אני רק יודעת שהיא הייתה מיילדת.
- ראית אותה פעם?

00:56:29:02 00:56:26:04
כשהיא מילדת?
- כן.

00:56:37:07 00:56:29:05
כן, ראיתי אותה.
אחרי הלידה, היולדת נכנסת למרגם,

00:56:53:08 00:56:37:10
שם עושים את הטיפולים הנוספים, לרוב,
מי שחותך את חוט הטבור הם הרופאים,

00:57:02:03 00:56:53:11
אבל שם הנשים חותכות
אותו עם סכין גילוח.

00:57:15:20 00:57:02:05
מה עושים עם מה שחתכו?
- את שאריות החתך לוקחות וקוברות.

00:57:24:05 00:57:15:22
אחרי שסיימו את כל התהליך,
אחרי שהשלייה השתחררה,

00:57:29:13 00:57:24:07
הנשים עושות קולות של שמחה, אם
נולד בן, עושות 12 פעמים קולולו.

00:57:32:19 00:57:29:18
מה זה אומר 12 פעמים קולולו?

00:57:36:15 00:57:32:21
למשל אם נולדה בת,

עושות תשע פעמים קולולו,

00:57:47:13 00:57:36:17

סופרים את הקולולו
מאחד עד תשע,

00:57:51:16 00:57:47:17

ולא מגיעות לעשר, רק עד תשע.
- אוקיי, אם זה בן?

00:57:53:24 00:57:51:18

אם זה בן, עושות עד 12.
- למה?

00:58:03:08 00:57:54:01

אם אני יכולה לנחש, כיוון שלבנים
יש מעמד יותר גבוה בתפיסה הכללית.

00:58:06:01 00:58:03:12

לכן עושים 12 פעמים כשנולד בן,

00:58:09:03 00:58:06:03

אבל לבת עושות רק תשע,
אני לא יודעת מה הסיבה.

00:58:15:24 00:58:10:20

עושות את זה אחרי שנולד התינוק?
- כן. אחרי שנולד, עושות את זה,

00:58:18:05 00:58:16:02

אומרות, פלונית ילדה בן/בת.

00:58:26:00 00:58:18:07

אם זו בת, אנשים אומרים,
שתהיה, העיקר תהיה בריאה.

00:58:30:20 00:58:28:03

את ראית בעצמך?
האם אימא שלך לקחה אותך איתה?

00:58:33:17 00:58:30:22

לאן?
- איתה, כשהיא הולכת ליילד אישה.

00:58:40:10 00:58:33:20

לפעמים הלכתי איתה. אימא שלי,
אחרי שהייתה מיילדת אישה,

00:58:47:07 00:58:40:13

היא מקלחת את האישה

ושוטפת את ההפרשות מהלידה,

00:58:53:15 00:58:47:09

מכניסה אותה למרגם,
ואחרי זה היא הולכת לנהר,

00:58:57:15 00:58:53:20

מתרחצת וטובלת בים וחוזרת לביתה.
זה מה שאני יודעת שאימא הייתה עושה.

00:59:00:12 00:58:57:17

האם הלכת איתה פעם?

00:59:03:03 00:59:00:15

לא רק כשהיא מיילדת,
אלא כל פעם שנשים ילדו,

00:59:05:15 00:59:03:05

אנחנו הילדים
היינו יושבים בחוץ,

00:59:08:13 00:59:05:17

לא נותנים לנו להיכנס
לחדר הלידה ולראות.

00:59:09:19 00:59:08:15

אז לא ראית מקרוב?

00:59:13:24 00:59:09:21

לא, לא ראיתי, אבל אני רואה נשים
שילדו ואני ישבתי מחוץ לחדר הלידה,

00:59:17:16 00:59:14:01

אנחנו ילדים קטנים ולא נותנים
לנו להיכנס, רק הגדולות נכנסות,

00:59:22:08 00:59:17:18

מאחר שמגבילות הכניסה לפי גיל,
אנחנו נשארות מחוץ לחדר לידה.

00:59:25:11 00:59:22:10

האם היו משלמים לה על העבודה הזו?
- לא, לא היו משלמים לה.

00:59:27:03 00:59:25:14

הייתה עושה זאת בחינם.

00:59:30:07 00:59:27:05

כן, בחינם, באתיופיה
לא משלמים על דברים כאלה.

00:59:34:24 00:59:30:10
עושים זאת בחינם,
כשמישהי מתחילה בצירי לידה,

00:59:37:07 00:59:35:01
אומרים שהיא עומדת ללדת
וצריך לקרוא למיילדת,

00:59:41:00 00:59:37:09
אז אימא הייתה מפסיקה את העבודה
באמצע והולכת לשם מהר,

00:59:42:20 00:59:41:02
איפה מיילדים באתיופיה?

00:59:53:06 00:59:42:23
בתוך הבית. בבית, שמות על הרצפה
קש, ועליו שמות "ג'נדה" של בקר.

00:59:57:08 00:59:53:07
את יודעת מה "ג'נדה"?
- לא יודעת. מה זה?

01:00:04:05 00:59:57:11
זה עור של בקר,
שעבר עיבוד ומשמש מזון.

01:00:09:02 01:00:04:07
היולדת כורעת ברך על זה,
ומתאמצת ללדת.

01:00:16:14 01:00:09:05
היא יולדת בכריעה על הברך?
- כן, בכריעה על הברך.

01:00:22:00 01:00:16:16
כי אם היא תשכב, התינוק
עלולה לסטות מהדרך,

01:00:24:04 01:00:22:02
לכן, על היולדת לכרוע ברך.

01:00:36:20 01:00:24:08
אחרי הלידה אוספים את כל הקש
שעליהם כרעה ולוקחים למרגם.

01:00:40:23 01:00:36:23
את העור לא מכניסים למרגם,

01:00:50:14 01:00:41:02
אם נולדה בת, היולדת תישאר
במרגם במשך 80 יום,

01:00:57:22 01:00:50:17
במשך הימים האלה, מגישים אוכל מוכן,
היא יכולה לצאת וללכת לנהר ולהתרחץ,

01:01:01:15 01:00:57:24
מקלחת את התינוק,
וכך עד סוף שמונים הימים,

01:01:12:01 01:01:01:18
ביום האחרון, מתיזים עליה מי ירדט,
כמו מקווה, אחרי שמברכים,

01:01:16:01 01:01:12:04
מי שעושה את זה הוא קס
או כל מי שיודע לברך,

01:01:27:00 01:01:16:04
את המים שמים ב"בירלה",
מין בקבוק בעל צוואר ארוך וצר,

01:01:36:23 01:01:27:03
על זה מברכים, מי שיודע
את הברכה מברך על זה,

01:01:49:18 01:01:37:04
אחרי זה, למשל אם נולדה לה בת,
מביאים ענפים קטנים של עצים,

01:01:58:24 01:01:49:22
למשל מעצי זית,
מורידים את העלים מהענף,

01:02:03:19 01:01:59:02
ואחרי שמתזים
עליה את מי ה"ירדט",

01:02:09:08 01:02:03:21
נותנים לה "מכות" רכות
עם העלים שעשו עליהם ברכות.

01:02:11:20 01:02:09:10
זה מין סוג של עלים?
- כן, בערך, ענפים מאוד דקים,

01:02:17:02 01:02:11:23
עם זה נותנים לה מכות רכות.

- מה זה המנהג הזה?

01:02:24:24 01:02:17:05
משתמשים בשמונים עלים,
כמספר ימי המרגם שהיו לה.

01:02:28:03 01:02:25:01
אם נולדה בת, נכון?
- נכון, אם נולדה בת.

01:02:37:17 01:02:28:05
אם זה בן משתמשים ב-12.
- למה עושים זאת?

01:02:42:07 01:02:37:20
אני לא יודעת למה,
אבל כך עשו את זה עם עלים,

01:02:45:01 01:02:42:09
אולי זו מין ברכה כדי שתלד שוב,
אני לא יודעת מה הסיבה לכך.

01:02:48:14 01:02:45:03
זה חייב להיות קס
מי שעושה לה את זה?

01:02:56:05 01:02:48:16
אם יש קס בסביבה, הוא יעשה את זה,
אחרת, אדם מבוגר אחר גם יכול לעשות,

01:03:03:05 01:02:56:07
האישה לא אוכלת במהלך אותו יום.
- ביום השמונים של המרגם?

01:03:08:03 01:03:03:07
כן. ביום השמונים,
היא לא אוכלת אוכל במהלך היום.

01:03:14:03 01:03:08:07
מכינים לחם, אוכל, שתייה ומזמינים
את אנשי הסביבה, יושבים בחוץ בערב,

01:03:19:16 01:03:14:06
אם יש ירח, אז באור הירח.
אחרת, מדליקים מנורת נפט,

01:03:39:18 01:03:19:18
מברכים ונותנים לה אוכל, בערב.
- שמונים יום זה המון זמן.

01:03:43:18 01:03:39:21
נכון, חודשיים ו-20 יום,
כמעט שלושה חודשים,

01:03:45:23 01:03:43:21
מה אם יש לה ילדים?

01:03:49:00 01:03:46:01
גם אם יש לה ילדים, היא חייבת
להיות שם, זה מה שהדת מצווה,

01:03:51:16 01:03:49:03
קרובי המשפחה באים
ועוזרים בכלכלת הילדים,

01:03:58:08 01:03:51:19
או שהשכנות עוזרות, כי אחרי הכול
יבוא התור שלהן, כשהן ילכו ללדת.

01:04:03:15 01:03:58:11
יש כאלו שמביאות את האחיות שלהן
לעזור להן בטיפול הילדים ובהן,

01:04:07:17 01:04:03:17
רובן בכלל הולכות לבית הוריהן
עד סוף הימים האלו.

01:04:11:04 01:04:07:19
לגבי הבעל, אם יש לו אימא,
אז היא תכין לו אוכל,

01:04:15:12 01:04:11:06
אם יש לה ילדים קטנים, אז היולדת
לוקחת אותם איתה להורים שלה,

01:04:18:04 01:04:15:14
הולכת עם הילדים שלה?
- כן, לוקחת אותם איתה.

01:04:21:03 01:04:18:06
ילד בן חמש-שש כבר לא ילך,
כי הוא נשאר לעבוד בבית.

01:04:23:10 01:04:21:07
אז רק כשזה קטן יותר?

01:04:25:15 01:04:23:12
כן, אם הוא קטן,
אז היא לוקחת אותו איתה,

01:04:27:24 01:04:25:17
לוקחת אותו איתה
כדי שלא יתגעגע אליה,

01:04:31:08 01:04:28:01
בתום שמונים יום, בעלה הולך
לשם ומחזיר אותה הביתה,

01:04:33:16 01:04:31:10
אם נולד בן,
כמה זמן היא נשארת במגרם?

01:04:35:20 01:04:33:18
אם נולד בן, היא נכנסת
למרגם למשך ארבעים יום,

01:04:37:20 01:04:35:22
כלומר, חודש ועשרה ימים.

01:04:43:03 01:04:37:22
גם ביום הארבעים עושה אותו דבר
כמו ביום השמונים של לידת בת?

01:04:45:17 01:04:43:05
היא חייבת לצום גם ביום הארבעים?
- נכון, היא חייבת לצום,

01:04:57:03 01:04:45:19
במקרה שנולד בן, היא צמה ביום
הארבעים ואחד, היא נשארת עוד יום.

01:04:58:17 01:04:57:06
מה הסיבה?

01:05:06:11 01:04:58:21
אני לא יודעת, רק יודעת
שמוסיפים עוד יום נוסף,

01:05:12:11 01:05:06:13
קוראים לזה "אטי", אבל עד כה
לא שאלתי את הקסים למה זה כך.

01:05:14:20 01:05:12:14
זה אומר שהם עושים
ביום הארבעים ואחד?

01:05:24:08 01:05:15:00
נכון, ביום הארבעים ואחד,
אומרים, האם פלוני עושה "אטי" היום?

01:05:28:24 01:05:24:11
יש כאלה שלא עושים
אבל אני ראיתי שתמיד עשו זאת.

01:05:31:20 01:05:29:03
האישה חייבת להיות
בצום כל היום באותו יום,

01:05:34:20 01:05:31:23
בדיוק כמו במקרה של לידת בת?
- נכון, בדיוק כך,

01:05:37:04 01:05:35:01
היא עושה הכול בדיוק
כמו במקרה הקודם?

01:05:40:19 01:05:37:06
נכון, אבל גם כאן, לוקחים
40 עלים, כמו 40 הימים.

01:05:42:16 01:05:40:22
נותנים לה "מכות",
ארבעים פעמים עם עלים?

01:05:45:06 01:05:42:18
נכון, ארבעים פעמים.

01:05:55:10 01:05:45:08
האם היו כלים מיוחדים שאמך
לקחה איתה כשהלכה ליילד?

01:05:59:14 01:05:55:13
נניח שאומרים לה שמישהי
יולדת והיא צריכה ללכת לשם,

01:06:03:00 01:05:59:17
האם היו כלי עזר מסוימים
שהיא הייתה לוקחת איתה?

01:06:08:19 01:06:03:02
הייתה לוקחת חמאה, כי אחרי
שהיא שוטפת את הידיים,

01:06:14:17 01:06:08:23
היא מורחת חמאה כדי שלא
יהיה חיכוך בהכנסת היד לרחם.

01:06:18:06 01:06:14:20
בארץ משמשים בכפפות, אבל שם
לא היו כפפות ועשתה בדרך הזו,

01:06:21:07 01:06:18:10
הייתה מורחת את היד בחמאה
כדי שתחליק פנימה.

01:06:31:18 01:06:21:15
כשהיולדת הייתה מתאמצת
לדחוף את התינוק החוצה,

01:06:34:19 01:06:31:21
מה אימא שלך הייתה עושה
כדי לעזור ליולדת?

01:06:37:12 01:06:34:21
אילו דברים עוד עושים?

01:06:46:02 01:06:37:15
למשל שמים ידיים עם בגדים
מתחת לברכיה של היולדת,

01:06:53:13 01:06:46:05
כדי לקבל את התינוק ביציאה
וכדי שלא יפגע ברצפה.

01:06:56:20 01:06:53:15
מה עוד עושים?
כלומר, כדי להקל על היולדת.

01:07:03:10 01:06:57:00
אם התינוק לא בתנוחה הנכונה,
אז אימא מכניסה יד,

01:07:08:11 01:07:03:13
ומסדרת את התינוק ומוציאה אותו,
בעוד אחרות שמות ידיים מתחתיה.

01:07:14:10 01:07:08:14
כמה זמן אורכים הצירים?

01:07:19:24 01:07:14:14
יש כאלו לוקח להן ארבע שעות
ויש כאלו שלוקח להן יותר מיום.

01:07:29:17 01:07:20:01
אני לא ראיתי מקרה כזה בסביבה שלי,
אבל הרבה נשים מתות בזמן הלידה,

01:07:36:16 01:07:29:20
כי יכול להיות מקרה שהתינוק אינו
בתנוחה הנכונה אז לא יכול לצאת.

01:07:41:21 01:07:37:24
בהרבה מקרים היולדות מתות
כיוון שיש חוסר במיילדות,

01:07:47:15 01:07:42:04
אם יש מיילדת מקצועית ומיומנת,
במקרה שהתינוק יורד מהבטן,

01:07:53:02 01:07:47:20
או הוא בא עקום, המיילדות
מורחות חמאה על היד,

01:07:59:02 01:07:53:07
ומכניסות יד לרחם היולדת, ומסדרות
את תנוחת התינוק ומוציאות אותו.

01:08:05:09 01:07:59:07
היא יכולה לאכול אוכל?
- מי? היולדת?

01:08:08:23 01:08:05:14
כן, היולדת.
- לא, היא לא יכולה לאכול,

01:08:15:04 01:08:09:00
לכל היותר אפשר לתת לה לשתות קצת.
נותנים לה קצת "בונה" לשתות,

01:08:16:19 01:08:15:06
אבל אוכל אסור לה לאכול.

01:08:25:01 01:08:16:23
האם הייתה לוקחת תרופות או משהו
שמכינים בבית, כדי להקל עליה?

01:08:29:23 01:08:25:04
כדי להקל על הכאבים, אומרים לתת
ליולדת "טלה", בירה אתיופית.

01:08:34:12 01:08:30:00
נותנים ליולדת "טלה"?
- כן, אם יש, נותנים לה לשתות,

01:08:44:07 01:08:34:14
זה משקה חריף, גורם לערפול חושים
ומקל עליה את הכאבים ומרגיע אותה.

01:08:48:13 01:08:44:10
לכן אומרים לתת ליולדת טלה,

ונותנים לה לשתות.

01:08:52:12 01:08:48:16

אמרת שאימא שלך הייתה
מיילדת רק את היהודיות...

01:08:54:03 01:08:52:14

נכון.
- כלומר את היהודיות שבסביבה...

01:08:56:06 01:08:54:05

נכון.
- לא הייתם הרבה, נכון?

01:08:58:12 01:08:56:08

לא היינו הרבה, היהודים,
אבל אם הולכת להתארח,

01:09:00:06 01:08:58:15

ויש מקרה של יולדת,
אז היא יכולה גם ליילד,

01:09:03:08 01:09:00:08

אם הולכת להתארח ונתקלת במקרה
באישה עם צירים, היא יכולה ליילד,

01:09:08:15 01:09:03:10

אם אומרים, פלונית בציר לידה,
אם גם אמ' הייתה אורחת,

01:09:12:15 01:09:08:19

והייתה צריכה לחזור, היא תישאר שם
עד שיולדת האישה עם ציר הלידה.

01:09:19:11 01:09:12:17

בממוצע, בשבוע או בחודשים,
כמה נשים הייתה מיילדת?

01:09:23:20 01:09:19:14

תלוי, אם יש הרבה נשים בהריון
והן יולדות, אז היא מיילדת אותן,

01:09:27:20 01:09:23:22

אבל אם אין נשים יולדות, אז אין.
אבל אם הייתה במקרה במקום אחר,

01:09:34:20 01:09:27:22

ושומעת על אישה בצירי לידה
אז היא מיילדת את האישה,

01:09:39:05 01:09:34:22
היא אף פעם לא תגיד שהיא ממהרת,

01:09:41:00 01:09:39:07
וחייבת לחזור הביתה
כשהאישה בציר לידה,

01:09:43:11 01:09:41:02
היא חוזרת רק אחרי שמילדת
את האישה, מקלחת אותה ואת התינוקת,

01:09:46:10 01:09:43:13
והיא עצמה מתרחצת, טובלת
ורק אז היא חוזרת הביתה.

01:09:50:15 01:09:48:03
לא משנה לאן היא הלכה?

01:09:55:12 01:09:50:17
לא משנה לאן הלכה, אם אישה נמצאת
בצירי לידה, תחכה עד שהאישה יולדת,

01:09:58:17 01:09:55:15
מיילדת אותה...
- כן, מיילדת, מכניסה אותה למרגם,

01:10:03:00 01:09:58:19
מקלחת את האישה,
מקלחת את התינוק,

01:10:05:24 01:10:03:02
מכבסת את בגדי היולדת
ומוסרת לה אותם בחזרה,

01:10:12:03 01:10:06:01
כי אסור שזה ייכנס לבית
לפני שמלאו לה 80 יום,

01:10:20:03 01:10:12:06
אם יש ילדים בסביבת המרגם,
נותנת להם לקחת ליולדת,

01:10:24:01 01:10:20:06
היא הולכת לנהר, מתרחצת
וטובלת ורק אז חוזרת הביתה.

01:10:29:07 01:10:24:04
אחרת, אם אין אנשים בסביבה
היא נותנת את הבגדים ליולדת,

01:10:37:16 01:10:29:09
ואז היא טובלת בים וחוזרת הביתה.
- נניח שהיא הלכה לבקר אנשים,

01:10:43:09 01:10:37:18
ופתאום מזמינים אותה ליילד,
אם זה יארך יום יומיים?

01:10:49:01 01:10:43:12
בסדר, היא עדיין תחכה שם,
עד סוף הלידה.

01:10:52:08 01:10:49:03
אם אבא שלי היה איתה
והיה חייב לחזור הביתה,

01:10:57:01 01:10:52:11
היה מבקש מאדם אחר שילווח את אימא
הביתה אחרי הלידה והוא חוזר הביתה.

01:11:02:04 01:10:57:03
כך, אימא תחזור הביתה בליווי
אחרי שהיא מסיימת את כל התהליך,

01:11:09:13 01:11:04:16
אצלנו בכפר, אישה לא הולכת לבד,
לכן מישהו צריך היה להחזיר אותה.

01:11:13:11 01:11:09:16
נולדו הרבה תינוקות באתיופיה?
כלומר, באזור שלכם.

01:11:18:08 01:11:13:14
באזור שלנו, היו נולדים הרבה
לפני שאני זוכרת את עצמי,

01:11:21:14 01:11:18:12
אבל מאז שאני נולדתי
לא היו הרבה לידות.

01:11:24:14 01:11:21:16
אימא שלך הייתה מיילדת אותן?
- כן, היא הייתה מיילדת גם אז,

01:11:29:14 01:11:24:17
יילדה אישה שילדה תאומים, אחד
התינוקות נפטר ואחת נשארה בחיים.

01:11:38:11 01:11:29:21
נולדו תאומים באזור שלנו, אבל אני

הייתי אולי בת שנה-שנתיים וזהו.

01:11:47:08 01:11:38:14
היו מקרים שמתו התינוקות
בזמן שהיא יילדה?

01:11:53:24 01:11:47:10
בזמן שהיא מיילדת? לא זוכרת
מקרה מסוג זה, לא יודעת.

01:11:59:01 01:11:54:02
תראי, אם המיילדת מיומנת
ומקצועית, התינוק לא ימות,

01:12:04:08 01:11:59:03
אלא אם היה מת מלכתחילה,
עוד בהיותו בבטן אמו.

01:12:09:05 01:12:04:11
חוץ מזה, מיילדות מיומנות עושות
את העבודה בצורה מקצועית,

01:12:12:01 01:12:09:07
לכן בגלל טעות שלהן
לא ימותו תינוקות,

01:12:15:03 01:12:12:03
אבל כשמייילדת לא מקצועית
עושה את העבודה,

01:12:19:08 01:12:15:05
והיא לא יודעת בדיוק
איך התינוק אמור לצאת,

01:12:24:03 01:12:19:12
קורים מקרים שגם התינוק
וגם האם מתים בזמן הלידה,

01:12:31:06 01:12:24:06
כי התינוק מתקדם בצורה לא נכונה.
אבל בזמן שאימא שלי יילדה,

01:12:33:01 01:12:31:08
לא ידוע לי שתינוקות מתו,
היא הייתה מקצועית מאוד,

01:12:37:12 01:12:33:03
והיו מזמינים אותה
כמו רופא כדי שתיילד,

01:12:40:22 01:12:37:24
לא יודעת על תינוק
שמת כשהיא המיילדת,

01:12:47:14 01:12:40:24
אבל בסביבה שלנו הייתה
אישה אחת בצירי לידה,

01:12:53:10 01:12:47:16
במהלך שלושה ימי צירים,
התינוק לא התקדם מהבטן למטה,

01:12:59:18 01:12:54:11
האישה חלתה, היא הייתה בצירים
שלושה ימים, מסתבר שבימים אלו,

01:13:11:02 01:12:59:22
התינוק מת בתוך הבטן. הגיעו שמועות
שהאישה חולה, אימא שלי הגיעה אליה,

01:13:18:01 01:13:11:05
אימא שלי אמרה להם
שלא חושבת שהתינוק בחיים...

01:13:20:02 01:13:18:03
איך היא ידעה על זה?

01:13:24:22 01:13:20:08
ראשית, כשהיא נוגעת בתינוק
הוא לא זז, הוא אמור לזוז,

01:13:34:21 01:13:25:00
הוא אמור להתקדם כלפי מטה, אבל
במקרה זה, התינוק לא נע בכלל.

01:13:41:23 01:13:34:24
איך אמי סיפרה לי, היא אמרה לנוכחות
אחרות, כי לא רצתה שהאישה תיבהל.

01:13:45:20 01:13:42:01
אמרה להן, כי כנראה
שהתינוק לא בין החיים,

01:13:54:12 01:13:45:23
ולכן האופציה שיש לה היא להוציא
את התינוק כדי להציל את האישה.

01:14:01:19 01:13:54:15
הייתה עוד אישה, שכנה שלנו,
מכירה אותה, קרובת משפחה שלנו.

01:14:07:23 01:14:01:21
יחד איתה, אחרי שלושה ימים,
הוציאו את התינוק, הוא נולד מת.

01:14:14:05 01:14:10:11
האם ניצלה?
- כן, האם ניצלה.

01:14:17:17 01:14:14:08
מה עושים כשהוא נולד מת?

01:14:29:07 01:14:17:21
כשהתינוק מת בפנים, האם נחלשת
ומתנפחת, כי התינוק מתנפח מבפנים.

01:14:36:03 01:14:29:10
אז אימא אמרה,
כי כנראה שהתינוק מת,

01:14:41:21 01:14:36:06
כי האישה מתנפחת יותר ויותר,
לכן האופציה היחידה היא

01:14:48:00 01:14:41:24
למשוך את התינוק, להוציא אותו.
אז אימא מרחה חמאה על היד,

01:14:55:21 01:14:48:03
הכניסה יד עם בד כדי להחזיק בו,
וכדי שלא יחליק, והוציאה אותו,

01:14:57:02 01:14:55:24
יחד עם הבד?

01:15:00:12 01:14:57:04
כן, זה עוזר לה להחזיק טוב
בתינוק ולמשוך אותו,

01:15:06:21 01:15:00:14
אני יודעת שהתינוק נולד מת.
- מה עושים כשתינוק נולד מת?

01:15:10:07 01:15:06:23
אין מה לעשות, רק מתאספים אנשים
ולוקחים את המת וקוברים אותו,

01:15:16:06 01:15:10:09
ואת האישה מכניסים למרגם,
את התינוק לוקחים וקוברים,

01:15:23:02 01:15:16:08
את התינוקות קוברים במקום נפרד,
לא במקום של המבוגרים,

01:15:25:19 01:15:23:05
עושים בית קברות נפרד לתינוקות?
- כן, עושים להם בנפרד,

01:15:30:04 01:15:25:22
ובכן, את האישה מכניסים למרגם
ואת המת לוקחים וקוברים,

01:15:34:02 01:15:30:07
מעודדים את האישה, אומרים, העיקר
שאת בסדר, כי תוכלי ללדת בהמשך.

01:15:38:08 01:15:34:05
משתדלים לחזק אותה
ולגרום לה לשכוח את המקרה,

01:15:51:14 01:15:38:12
מה אישה בהריון
או אחרי לידה אוכלת?

01:15:55:23 01:15:51:18
כשהיא בהריון, היא
אוכלת כל דבר שרוצה,

01:16:01:13 01:15:56:00
אומרים אפילו שאם האישה אומרת שלא
מצאה מה רצתה, ושמה אצבע על הלחי,

01:16:04:23 01:16:01:16
אז לתינוק יהיה סימן על הלחי.
- זה אמיתי או סתם בדיה?

01:16:10:17 01:16:05:06
אני לא יודעת,
אבל כך אנו נוהגים לומר.

01:16:17:11 01:16:10:20
ובכן, בזמן ההריון, היא אוכלת
כל דבר שתרצה, אם זה בהישג ידה.

01:16:19:14 01:16:17:13
למשל כשהיא הולכת
לאנשים שבסביבה,

01:16:23:14 01:16:19:16

אומרים לה, תאכלי את זה,
אחרת יהיה סימן לבן שלך.

01:16:27:17 01:16:23:17
לא נותנים לה ללכת
מבלי שהיא תאכל.

01:16:33:13 01:16:27:19
אבל אחרי הלידה, מכינים לה
"טלבה", את יודעת מה זה?

01:16:40:11 01:16:33:15
טוחנת "טלבה", וקמח
שישמש אותה גם לדייסה,

01:16:43:17 01:16:40:14
איך היא מכינה את ה"טלבה"?
היא שותה את זה?

01:16:50:18 01:16:43:20
היא קולה את ה"טלבה" וטוחנת,
מוסיפה על זה קצת מלח,

01:16:56:22 01:16:50:21
אחרי זה מערבבים עם מים ועושים
מזה מאכל נוזלי שהאישה שותה,

01:16:58:10 01:16:57:00
אם יש חמאה,
אפשר להוסיף גם,

01:17:03:17 01:16:58:12
אבל בדרך כלל, בהתחלה,
לא מוסיפים, עדיף רק ה"טלבה",

01:17:13:15 01:17:03:19
זה עוזר לחיזוק הגוף שלה.
האנשים בסביבה גם מכינים לה את זה,

01:17:18:14 01:17:13:19
אבל היא גם כבר מכינה את הדברים
האלה מראש עוד בימי ההיריון,

01:17:24:00 01:17:18:18
אם לאישה זו יש בת בהריון
שכעת נמצאת אצל משפחת בעלה,

01:17:26:13 01:17:24:02
האם מכינה את המצרכים
האלה ליום שאחרי לידת הבת.

01:17:31:17 01:17:26:15
כשהבת באה אליה ויולדת,
היא משתמשת בזה להכנת אוכל לבתה,

01:17:37:04 01:17:31:19
והבת בהריון מכינה מראש את המצרכים
שבעלה יאכל כשהיא תבוא לבית אמה,

01:17:42:16 01:17:37:06
משאירה את הדברים שם ואומרת לבעלה
שפלוגית תבשל לך ובאה לאימא שלה.

01:17:47:03 01:17:42:18
אם יש לו אימא בסביבה,
היא תוכל להכין לו אוכל.

01:17:49:18 01:17:47:05
בדרך כלל ב-2-3 הלידות
הראשונות הנשים באות

01:17:51:04 01:17:49:20
ויולדות בבית אימא שלהן,

01:17:53:16 01:17:51:06
אבל אחרי זה אומרים לה בסביבה, את
גדולה מספיק ותוכלי ללדת בבית שלך.

01:17:55:07 01:17:53:18
כך אומרים?
- כן, אומרים לה.

01:17:58:21 01:17:55:09
אחרי זה, כבר כשהיא יולדת בבית שלה,
אם אימא שלה יכולה לבוא ולעזור,

01:18:04:13 01:17:59:00
אז היא באה ועוזרת לבתה, נשאר
עד עשרה עשרים יום וחוזרת לביתה,

01:18:09:19 01:18:04:15
בדרך כלל מתכוננות מראש
ללידה ומכינות הכול מראש,

01:18:13:04 01:18:09:21
במה מכינות דייסה?
- בסיר בישולים.

01:18:16:15 01:18:13:12
אני מתכוונת,

מאיזה קמח מכינות?

01:18:22:21 01:18:16:17
מכינות מקמח של חיטה, טף, לרוב מקמח של דורנ'א כי אנחנו היינו בווגרה,

01:18:29:20 01:18:23:03
מכינות מחיטה, אג'ה, יש אג'ה בשפע, אפשר להכין ממנו גם דייסה,

01:18:34:02 01:18:29:22
וגם מאכל נוזלי ששותים אותו.
- איך מכינים דייסה?

01:18:43:17 01:18:34:04
מחממים מים, טוחנת את הגרעינים, אחרי זה מכניסה למים החמים.

01:18:47:03 01:18:43:20
את החיטה?
- כן, החיטה, או אג'ה וכו'.

01:18:56:05 01:18:47:06
אחרי שאת מחממת מים, מוסיפה על זה מלח וחמאה, החמאה גורמת שלא יידבק.

01:19:06:14 01:18:56:07
אחרי זה את מוסיפה את הקמח, לשה את הערבוב של הקמח והמים,

01:19:13:11 01:19:06:17
אם זה לא טחון דק, את רק מוסיפה את הקמח הלא טחון מספיק דק,

01:19:19:18 01:19:13:13
מורידה קצת את עוצמת האש, בכפר האש באה מעצי בערה,

01:19:24:17 01:19:19:21
לכן מקטינה את כמות עצי הבעירה, זה מתבשל לאט,

01:19:33:14 01:19:24:19
אחרי זה מוסיפה חמאה או "טלבה", שמה בצלחת ומגישה ליולדת הטרייה,

01:19:39:22 01:19:33:19
ביום שהאישה ילדה, כל מי שהיו שם, אוכלות מהדייסה,

01:19:43:13 01:19:40:00
כל הנוכחות בלידה אוכלות מהדייסה.
- אוכלות ביחד?

01:19:45:21 01:19:43:15
כן, אוכלות ביחד מאותה צלחת.

01:19:57:20 01:19:45:23
האם היו סוגי אוכל אסורים
לאישה בהריון או אחרי הלידה?

01:20:02:17 01:19:58:02
כשאישה בהריון אסור לה לאכול
"טזימה", את יודעת מה זה "טזימה"?

01:20:04:23 01:20:02:19
לא, מה זה "טזימה"?

01:20:17:24 01:20:05:01
"טזימה", זה כמו דבש,
דבורים קטנות עושות את זה.

01:20:26:01 01:20:18:03
אם את רואה את המקום שזה נמצא,
את חופרת שם ולוקחת את ה"טזימה".

01:20:36:15 01:20:26:03
זה עוזר להבריא מפצעים, אפילו אדם
שנפגע מירי כדור והכדור נשאר בתוכו,

01:20:40:12 01:20:36:18
אם הוא אוכל "טזימה",
זה מוציא את הכדור שתקוע בגופו,

01:20:45:14 01:20:40:14
אם את שותה מה"טזימה",
זה מוציא לך אותו,

01:20:50:08 01:20:45:16
אישה בהריון אסור לה לשתות מזה,
כי זה עלול לגרום להפלה,

01:20:52:10 01:20:50:10
ה"טזימה" מאוד חזק
ומסוכן להריון,

01:20:57:19 01:20:52:12
זה מיוצר ע"י דבורים?
- כן, דבורים קטנות,

01:21:01:12 01:20:57:21
דבורים קטנות?
- כן, דבורים קטנות.

01:21:06:15 01:21:01:24
הדבש הרגיל מיוצר בתוך כוורות,
אבל זה מיוצר בתוך האדמה,

01:21:14:20 01:21:06:19
הן בעצמן חופרות בור, אם את רואה
אותן יוצאות ונכנסות בתוך האדמה,

01:21:22:12 01:21:14:23
זה אומר שיש שם "טזימה", אז את
לוקחת כלי קיבול בשביל ה"טזימה",

01:21:29:19 01:21:22:16
חופרת מסביב ואת מוצאת מין קופסה
עשויה מעפר, את דוקרת את הקופסה,

01:21:32:09 01:21:29:21
ואז נשפך ה"טזימה",
שמים מתחת את כלי הקיבול.

01:21:36:18 01:21:32:12
איזה טעם יש לזה?
- הטעם הוא כמו דבש רגיל.

01:21:42:12 01:21:36:21
זה טעים מאוד,
ומעבר לזה משמש כתרופה.

01:21:52:14 01:21:42:16
טזימה זה תרופה. אבל אם אישה בהריון
שונה את זה, זה ישר מפיל את התינוק.

01:21:56:12 01:21:52:20
לכן לאישה בהריון אסור לשתות?
- אישה בהריון אסור לה לשתות.

01:22:04:07 01:21:56:15
למשל, דודה שלי, ז"ל, הייתה
בהריון, אבל הוא מת בפנים.

01:22:08:23 01:22:04:09
יש מה שנקרא הריון שהופך להיות
סתם גוש מוצק, וזה מה שהיה אצלה,

01:22:13:05 01:22:09:01
אם בארץ תינוק מת ברחם

בחודש ה-3 או ה-4,

01:22:21:12 01:22:13:07
הרופאים מוציאים אותו מיד, אבל שם,
זה נשאר בבטן, אין מי שיוציא אותו.

01:22:26:03 01:22:21:15
היו כאלה שמתו מזה, הרבה מתו מזה.
- זה קורה מבלי שהן יודעות על זה?

01:22:28:13 01:22:26:05
גם אם יודעים,
אומרים שזה הפך לגוש מוצק,

01:22:30:16 01:22:28:16
אבל אף אחד לא אומר,
בואו נוציא אותו.

01:22:33:09 01:22:30:19
רק אומרים, לפלונית ההיריון
הפך לגוש מוצק והיא חולה,

01:22:40:11 01:22:33:11
לפעמים זה מתנפח ולפעמים יורד,
אבל אם זה קורה לאישה בהיריון,

01:22:47:02 01:22:40:14
ונניח היא מתגרשת מבעלה ומתחתנת
עם אדם אחר, היא לא תצליח ללדת,

01:22:50:15 01:22:47:04
אבל אם לא תתגרש ותישאר
עם בעלה שממנו נכנסה להריון,

01:22:53:22 01:22:50:19
מה שהפך לגוש מוצק,
יכול להפוך לתינוק ולהיוולד.

01:22:57:06 01:22:53:24
זה יכול לקרות רק עם הבעל שממנו
נכנסה להריון שהפך לגוש מוצק,

01:23:01:14 01:22:57:09
יכול להפוך לתינוק ולהיוולד,
יכולה ללדת אחרי שש שבע שנים,

01:23:07:06 01:23:01:17
זה קורה כשהאישה נשארת עם בעלה.
- לא מבינה.

01:23:14:12 01:23:07:08
נניח אישה בהריון, במקום שההפלה,
התינוק מת בפנים והופך לגוש מוצק,

01:23:24:23 01:23:14:14
לאו דווקא מת אלא פשוט לא גדל,
לא יוצא החוצה וגדל להיות תינוק,

01:23:31:23 01:23:25:01
האישה תהיה חולה מזה, אבל אם
הבעל ממשיך לקיים עימה יחסי אישות,

01:23:36:07 01:23:32:01
אז התינוק מתחיל לגדול.

01:23:40:01 01:23:36:11
כלומר, הם חייבים
לקיים יחסי אישות?

01:23:44:18 01:23:40:04
כן, אם הם מקיימים, התינוק
שהיה גוש, יגדל ויוולד,

01:23:47:17 01:23:45:00
אחרי תשעה חודשי הריון?

01:23:51:22 01:23:47:20
תשעה חודשים, יכול להיות
גם אחרי שנתיים של הריון.

01:23:53:10 01:23:51:24
שנתיים?
- כן,

01:24:02:05 01:23:53:12
אבל אם תתגרש, בעל אחר לא יהפוך
את ההריון התקוע לתינוק,

01:24:12:22 01:24:03:20
למשל הריון שהתינוק מת
ונשאר בפנים...

01:24:21:09 01:24:13:00
לא, לא מת, רק שהפסיק לגדול,
כאילו שהוא רדום...

01:24:24:13 01:24:21:12
איך יודעים שהוא רק רדום
ושהפסיק לגדול?

01:24:31:24 01:24:24:15
יודעים כי האם לא מרגישה טוב, הבטן
שלה גדלה, המחזור החודשי לא מגיע,

01:24:34:16 01:24:32:02
אבל היא יודעת שהיא בהריון?

01:24:40:04 01:24:34:18
כן, כי היו הסימנים של הריון,
למשל הקאות וכו'.

01:24:44:16 01:24:40:06
היא אומרת לעצמה, עברו מספר
חודשים מאז שהמחזור הפסיק,

01:24:48:06 01:24:44:18
שלושה חודשים אחרי ההריון,
התינוק חייב להתחיל לזוז,

01:24:56:00 01:24:48:10
אז מתחילה לחשוש
מה קרה עם התינוק...

01:25:01:18 01:24:58:03
אחרי שנתיים של הריון
אפשר ללדת תינוק בריא?

01:25:07:18 01:25:01:20
כן, נולד תינוק בריא,
אבל יש כאלו שגם מתות מזה,

01:25:13:03 01:25:07:21
אחרי שהן חולות
בעקבות הסיבוכים.

01:25:19:07 01:25:13:06
זה יכול לגרום לגידול בבטן
ולהרוג את האישה.

01:25:26:12 01:25:19:10
ובכן, דודה שלי שהייתה הרבה שנים
בהריון, אמרו לה ש"טזימה" יעזור,

01:25:28:22 01:25:26:14
אני זוכרת את זה במעורפל,
כי הייתי קטנה אז,

01:25:32:16 01:25:29:00
שמעתי אותה מספרת על זה,
בעלה הביא "טזימה",

01:25:39:14 01:25:32:18
בזמן שהייתה ייצרה כלי חרס,
הביא את ה"טזימה" עם בקבוק,

01:25:53:18 01:25:39:16
ואמר לה "הנה טזימה" ונתן לה.
קיבלה ממנו ושתתה אותו,

01:26:02:00 01:25:53:20
לפני זה מתו לה הרבה ילדים.
כשהסתובב אליה,

01:26:07:10 01:26:02:04
ראה שהיא כמעט מסיימת את הבקבוק,
אז הוא תפס אותה ועצר ממנה לשתות.

01:26:15:24 01:26:07:14
אחרי זמן קצר האישה התעלפה, יצא
הרבה דם, לקחו ושמו אותה במרגם,

01:26:23:17 01:26:16:02
במרגם התינוק יצא בחלקים, ידיים,
רגליים וכו', חתוכות לגזרים,

01:26:33:24 01:26:23:22
התינוק התפרק לחלקים ויצא,
חשבו שהיא מתה, אבל בסוף ניצלה.

01:26:38:07 01:26:34:02
אחרי המקרה הזה היא ילדה
שתי תינוקות וגידלה אותן.

01:26:40:21 01:26:38:09
בעלה לא ידע כשנתן לה את זה?

01:26:45:05 01:26:40:24
הוא ידע, אבל נתן לה
כדי שהיא תשים אותו בבית,

01:26:47:19 01:26:45:07
אבל היא שתתה ממנו
כי שמעה שטזימה זה בריא.

01:26:51:16 01:26:47:21
היא לא ידעה שזה מזיק?
- לא, לא ידעה,

01:26:54:16 01:26:51:19
אבל בסוף היא ניצלה מזה,

נכנסה פעמיים להריון אחרי זה,

01:26:59:10 01:26:54:19
גידלה שני ילדים, נולדו לה נכדים,
היא הייתה אחותו של אבא שלי,

01:27:04:09 01:26:59:13
כך שטזימה זו תרופה
אבל זה מזיק להריון,

01:27:07:09 01:27:04:12
את הבנים מלים?
- כן.

01:27:09:04 01:27:07:11
באיזה יום?
- ביום השמיני.

01:27:11:15 01:27:09:06
ביום השמיני...
- ביום השמיני מלים אותם.

01:27:13:21 01:27:11:18
כשהיא עדיין נמצאת במרגם?

01:27:17:01 01:27:13:24
כן, כשהיא שם, ביום השמיני
מלים את התינוק,

01:27:20:15 01:27:17:04
האם מלים את התינוק
בתוך המרגם?

01:27:25:17 01:27:20:17
כן, מי שמל אותו נכנס
למרגם ומל את התינוק,

01:27:27:07 01:27:25:19
האם מי שמל את התינוק הוא קס?

01:27:31:05 01:27:27:09
לא, לא קס, מי שמקצועי
בתחום בא ומל אותו,

01:27:33:01 01:27:31:07
יש אנשים המתמקצעים בזה?

01:27:39:09 01:27:33:03
כן, מקצועיים במילה,
בכריתת שקדים,

01:27:45:09 01:27:39:12
אז מזמינים אותנו
ביום השמיני ומל את התינוק,

01:27:49:08 01:27:45:11
מל אותנו בכניסה למרגם,
יחד עם זה שוחטים תרנגול.

01:27:51:06 01:27:49:11
זה חלק מהמנהג,
לשחוט תרנגול?

01:27:57:05 01:27:51:08
ברגע שמלים את התינוק
שוחטים את התרגול,

01:28:01:08 01:27:57:09
זה לטובת טקס המילה
או שאוכלים את התרנגול?

01:28:08:13 01:28:01:10
אוכלים אותו,
- האם עושים מילה גם לבת?

01:28:15:04 01:28:08:16
שמעתי שעושים גם לבת,
אבל בעצמי לא ראיתי מקרה כזה.

01:28:18:21 01:28:15:07
יש שעושים מילה גם לתינוקות נקבות.
- גם אצל יהודיות?

01:28:24:11 01:28:19:03
אצל יהודיות לא שמעתי אף פעם,
אצל הנוצרים אומרים שעושים גם לבת,

01:28:29:21 01:28:24:19
אבל אצלנו היהודים לא ראיתי אף פעם.
- אבל שמעת על זה?

01:28:35:18 01:28:29:23
כן, שמעתי על זה.
שאלתי למה עושים זאת לנקבות,

01:28:41:09 01:28:36:01
אמרו לי, כדי שלא יהיה להן
חשק מיני גבוה מדי,

01:28:45:21 01:28:41:11

ובכן, שמעתי שעושים אצל הנוצרים אבל
אצל יהודים אף פעם לא שמעתי שעושים.

01:28:55:00 01:28:45:24
אישה שיולדת, כמה זמן היא
יושבת בחופש אחרי לידה?

01:28:56:21 01:28:55:02
כל החופש שלה
זה במרגם.

01:28:59:02 01:28:56:23
רק שם?
ואחרי שהיא יוצאת משם?

01:29:02:00 01:28:59:04
אחרי שהיא יוצאת, טוחנת
גרעינים, מכינה אוכל, וכו'.

01:29:04:18 01:29:02:02
היא חוזרת לעבודה הרגילה שלה?
- כן, היא חוזרת לעבודה שלה.

01:29:07:08 01:29:04:21
אחרי זה כבר עושה עבודתה כרגיל,
לפעמים יוצאות לה יבלות בידיים,

01:29:12:06 01:29:07:11
ואז יש כאלה שאומרים, היולדת
הטרייה עובדת קשה, ועוזרים לה,

01:29:17:18 01:29:12:09
החופש שלה הוא רק
בתקופת שהותה במרגם וזהו,

01:29:21:18 01:29:17:21
גרוע מזה, אומרים שעליה לסחוב
כדים גדולים מלאים במים,

01:29:26:20 01:29:21:21
כדי שהגב שלה יתרחב
ותלד מהר יותר בלידה,

01:29:29:19 01:29:26:24
יש משהו שעושים
אחרי לידה בצורה טובה?

01:29:34:20 01:29:29:22
אם נדרה נדר על כך,
אז היא מקיימת את הנדר.

01:29:43:03 01:29:34:23
נניח אם נדרה שתשחט כבש,
אז מביאה קס ושוחט עבורה,

01:29:48:01 01:29:43:06
אם נדרה לתת כסף, אז נותנת,
גם אם זה מעט כסף.

01:29:56:07 01:29:48:03
יכול להיות שנדרה נדר שתעשה מסיבה.
אם תלד בשלום, אז היא תעשה מסיבה,

01:30:00:14 01:29:56:13
כלומר, רק אם נדרה נדר, נכון?
- כן, רק אם נדרה נדר.

01:30:04:19 01:30:00:16
אם לא נדרה, אז לא עושה כלום?
- אם לא נדרה, אין לה מה לעשות.

01:30:10:20 01:30:04:21
אם הבעל רוצה לכבד את אשתו,
הוא שוחט כבש לכבודה,

01:30:16:01 01:30:10:23
אומרים, פלוני שחט כבש לאשתו
ופלוני לא שחט כבש לאשתו,

01:30:20:02 01:30:16:03
גם כך אומרים...
- כן, אומרים ככה.

01:30:32:06 01:30:20:15
מתי לראשונה שמעת
על ירושלים או על ישראל?

01:30:38:24 01:30:32:09
אחותי עלתה לארץ
עוד לפני שאני נולדתי,

01:30:42:24 01:30:39:02
היא הגיעה לארץ, למדה בכפר בתיה
וחזרה, עוד לפני שנולדתי,

01:30:57:02 01:30:43:02
כשחזרה חזרה לשם, אני נולדתי.
בארץ היא למדה הרבה זמן.

01:31:01:13 01:30:57:05

בכמה שנים היא גדולה ממך?

01:31:07:23 01:31:01:16

היא מבוגרת מאוד, נולדה
עוד לפני פלישת האיטלקים,

01:31:12:20 01:31:08:01

אני הבת השביעית,
יש רק אחד מתחתי,

01:31:18:15 01:31:12:23

אני זוכרת את אימא שלי ששרה
על הבת שלה, איך היא הלכה,

01:31:27:13 01:31:18:19

את אחותי, אבא שלה חיתן
כשהייתה בת חמש, היא מאבא אחר.

01:31:37:00 01:31:27:15

הבכורה שלהם. אבא שלה למד בישראל,
וכשחזר הוא שלח את אחותי לארץ,

01:31:43:06 01:31:37:02

כשהיא הלכה, אימא שלי ליוותה אותה.
ובכן, אני זוכרת את אימא שרה עליה.

01:31:51:11 01:31:43:08

אחרי שהיא למדה בארץ וחזרה
לאמבו-בר, היא חזרה שוב לארץ,

01:31:59:14 01:31:51:14

אז הייתי שומעת את אימא
מספרת ושרה על הבת שהגיעה לארץ.

01:32:03:17 01:31:59:16

מה היא סיפרה לכם על ירושלים?
- מי? אימא שלי?

01:32:05:24 01:32:03:19

אימא או המשפחה או אחותך.

01:32:12:07 01:32:06:01

גם המשפחה וגם אבא
אמרו שישראל זו המדינה שלנו,

01:32:20:16 01:32:12:10

זו ארץ שאוכלים בה בלי לחרוש אדמות,
חיים בבתים שלא בנו בידיים שלהם,

01:32:27:00 01:32:20:19

ארץ זבת חלב ודבש,
זו ארץ שיש בה הכול,

01:32:32:17 01:32:27:03
לכן תמיד היינו כמהים וסקרנים
להגיע לארץ ישראל,

01:32:35:15 01:32:32:20
שם בכפרים,
אף שאצלנו לא היו מקרים,

01:32:41:22 01:32:35:18
אבל באחרים, היו בעיות
בין היהודים לנוצרים,

01:32:46:00 01:32:42:00
בכפר שלנו
לא היו סכסוכים ורצח,

01:32:50:15 01:32:46:02
אבל במקומות אחרים היו בעיות,
האשמות מכל מיני סוגים,

01:32:53:19 01:32:50:17
זזה היה מוביל לרצח,
אני מכירה מקרים כאלה,

01:32:58:21 01:32:53:22
לא היינו מרגישים ששם זו הארץ שלנו,
כל הזמן היינו בציפייה לעלות ארצה,

01:33:02:18 01:32:59:00
אפילו היו אומרים שאין צורך לחרוש
אדמות, כי עוד מעט עוזבים לישראל.

01:33:04:11 01:33:02:22
כי עוזבים למקום אחר?

01:33:08:01 01:33:04:13
כיוון שעוזבים לישראל,
לא לעבד יותר מדי אדמות.

01:33:12:13 01:33:08:04
כל הזמן ההורים שואלים
אם יש שמועות על העלייה,

01:33:18:11 01:33:13:02
לרוב המידע הגיע מאמבו-בר.
- מי מקבל מידע משם?

01:33:24:01 01:33:18:14
כי שם יש פרנג'ים שמגיעים ויש כאלה
שהיו בישראל למטרות לימודים וחזרו,

01:33:29:15 01:33:24:03
להם יש קשרים בישראל, לכן כשבאים
לאמבו-בר, שואלים אם יש מידע,

01:33:32:18 01:33:29:20
מידע על העלייה שלנו,
האם אנחנו נעלה או לא,

01:33:34:22 01:33:32:20
כשאבא יונה מגיע לשם
היו שואלים אותו,

01:33:38:03 01:33:35:00
מה קורה איתנו,
מתי אנחנו הולכים לארץ שלנו,

01:33:44:04 01:33:38:06
אבל אבא יונה כבר פועל במרץ לקדם
את היהודים, הוא פתח להם בית ספר,

01:33:47:19 01:33:44:08
הוא מסתובב בין כפרים
יהודים והיה עושה רשימות,

01:33:52:10 01:33:47:22
הוא הקדיש את כל כולו לעלייה,
הוא לא דאג לעצמו,

01:34:00:16 01:33:52:12
אפילו למים לא היה דואג לעצמו.
הוא היה הולך עד אזור טיגראי,

01:34:04:24 01:34:00:19
ושם היה עושה רשימה של היהודים,
פותח להם בית ספר ואז היה חוזר,

01:34:13:12 01:34:05:01
הוא היה מקור המידע העיקרי שלנו,
ובנוסף הפרנג'ים שהיו מגיעים לשם,

01:34:19:06 01:34:13:16
כל הזמן שאלו שאלות על ישראל,

01:34:25:05 01:34:19:09
העלייה הייתה רק שאלה של מתי,
האם זה היום או מחר,

01:34:32:06 01:34:25:09
לכן כל הזמן היינו
סקרנים להגיע לארץ,

01:34:35:07 01:34:32:09
אחרי זה התחלתי
ללמוד בבית ספר,

01:34:40:08 01:34:35:09
הפרנג'ים היו מגיעים לשם,
היו מצלמים אותנו,

01:34:47:01 01:34:40:10
לפעמים היו מביאים לנו בגדים,
בעיקר בחג "סיגד" באו הרבה פרנג'ים,

01:35:00:04 01:34:47:04
אף שאנחנו לא בישראל,
אמבו-בר הייתה כמו ארץ ישראל,

01:35:08:15 01:35:00:07
כי שם היינו מוצאים מידע,
היה בית כנסת, מי ברז,

01:35:15:04 01:35:08:21
יכולה לדבר איך שאת רוצה,
מבלי לחשוש שמא הנוצרים ישמעו.

01:35:20:12 01:35:15:08
טוב שהגענו לארץ ישראל הקדושה,

01:35:25:02 01:35:20:14
אבל מבחינתי גם אמבו-בר
הייתה קדושה כמו ירושלים.

01:35:32:16 01:35:25:08
למה? כי יכולתם להיות יהודים
ולכבד את הדת שלכם ללא חשש?

01:35:37:10 01:35:32:18
את הדת שלנו כיבדנו
גם בכפרים שלנו,

01:35:44:07 01:35:37:13
אבל היה בית כנסת, למשל,
סבא שלי, ז"ל, אימא של אמי,

01:35:50:02 01:35:44:09
קס טוובה מלקו, הוא זה שדאג

לבניית בית הכנסת באמבו-בר.

01:35:53:15 01:35:50:07
הוא השקיע הרבה בבנייה,
הוא מכר את הסוס שלו בשביל זה.

01:35:57:23 01:35:53:18
הפרנג'ים היו באים אליו, עוד לפני
שנולדתי, היו באים לראות אותו,

01:36:02:04 01:35:58:00
איך הוא שוחט כבשים,
צילמו אותו שוחט ולקחו איתם,

01:36:07:04 01:36:02:06
אומרים שכשהוא שוחט,
הסכין לא הייתה מתלכלכת בדם,

01:36:12:15 01:36:07:06
כי הוא היה עושה זאת
כל כך מהר ושוחט את הכבש.

01:36:14:24 01:36:12:17
כי שוחט מהר?

01:36:20:03 01:36:15:02
נכון, הוא היה עושה זאת מהר.
- מי לימד אותו לעשות כך?

01:36:27:16 01:36:20:06
סבא שלי למד זאת,
הוא היה קס,

01:36:33:22 01:36:27:18
אני אישית לא הכרתי אותו
כי נפטר לפני שמלאה לי שנה.

01:36:39:12 01:36:34:00
ובכן, כיוון שהיו באים לאמבו-בר
הפרנג'ים וראו את בית הכנסת,

01:36:42:15 01:36:39:14
היינו כמהים להגיע לארץ.

01:36:50:18 01:36:42:17
איך היית מדמיינת
את הארץ ואת ירושלים?

01:36:54:03 01:36:50:21
איזה אנשים חיים בארץ?

איך הם מתלבשים? מה הם אוכלים?

01:36:56:12 01:36:54:06

איך דמיינת את כל זה?

01:37:01:19 01:36:56:14

לגבי הלבוש שלהם, הייתי רואה את אלה שבאים מפה,

01:37:08:06 01:37:01:22

וגם היו מביאים לנו בגדים. לי לא היו בעיות של בגדים,

01:37:17:05 01:37:08:09

כי אבא שלי היה קונה מכל הסוגים, ג'ינסים וכו'.

01:37:21:24 01:37:17:08

השאלה שלי היא מה דמיינת על האנשים בישראל, איזה אנשים חשבת שגרים בה?

01:37:25:17 01:37:22:04

איך דמיינת שירושלים נראית?

01:37:31:10 01:37:25:20

את ירושלים הייתי מדמיינת כמקום עם הרבה עצים.

01:37:35:21 01:37:31:13

לא חשבתי שמזג האוויר שם חם כמו שזה בפועל.

01:37:43:12 01:37:35:23

דמיינתי אותה עם הרבה עצים, ארץ נוטפת דבש, שאנשים מחכים לראותנו.

01:37:45:12 01:37:43:14

זה מה שחשבת עליה?

01:37:48:06 01:37:45:14

כן, וגם דמיינתי שמחכה לנו בית מוכן עבורנו,

01:37:51:23 01:37:48:08

כי היו אומרים לנו שמחכה לנו הכול מוכן,

01:37:58:24 01:37:52:01

לכן אפילו היינו אומרים, הלואי ואגיע לארץ ישראל ואמות למחרת,

01:38:04:14 01:37:59:03
תמיד הייתי סקרנית להגיע לארץ,
תמיד היינו סקרנים.

01:38:08:17 01:38:04:16
כל זה אומרים לכם במשפחה
ובסביבה שלכם, נכון?

01:38:10:22 01:38:08:20
כן.
- הסקרנות שלך התעוררה,

01:38:13:17 01:38:11:00
כי שמעת את כל הסיפורים האלה?
- כן, כי הייתי שומעת על זה,

01:38:19:16 01:38:13:19
הייתי שומעת את סבתא שלי.
בערבים היו מתפללים,

01:38:22:19 01:38:19:19
ומבקשים מאלוהים שיעזור
להם להגיע לישראל,

01:38:26:02 01:38:22:22
אימא של אבא שלי לא הייתה יושבת,
הייתה מתפללת בעמידה שעות ארוכות,

01:38:29:19 01:38:26:05
כל הזמן הייתה מבקשת
ומתפללת להגיע לארץ ישראל,

01:38:34:08 01:38:29:21
גם סבתא של אמי הייתה ככה, אימא של
קס טוובה, גם בשבתות הייתה מתפללת,

01:38:37:11 01:38:34:10
ולא הייתה יושבת לאורך היום.

01:38:41:11 01:38:37:13
ביום כיפור בכלל לא הייתה
יושבת, אפילו לא לרגע,

01:38:43:20 01:38:41:14
מה זה "אסראי"?
- אסראי זה יום כיפור.

01:38:49:00 01:38:43:24
ביום כיפור לא היו יושבות לאורך

כל היום, מתפללות להגיע לירושלים.

01:38:50:21 01:38:49:02

כמה שעות הן עומדות?
- עומדות כל היום.

01:39:00:07 01:38:50:23

גם סבתא של אמי הייתה כזו, גם אם
לא מכירה אותה, אימא של קס טובה,

01:39:03:13 01:39:00:09

אבל אימא של אבי, קראו לה יוונה,
מאז שאני זוכרת אותה,

01:39:05:21 01:39:03:15

תמיד הייתה עומדת
לאורך היום בימי כיפור,

01:39:11:17 01:39:05:23

הייתה נשענת על המקל שלה,
והייתה מתפללת לאורך היום.

01:39:13:20 01:39:11:19

עד גמר הצום?
- כן, עד שהצום מסתיים.

01:39:17:24 01:39:13:23

בסוף הצום, משתחוה
וקדה קצת ומתחילה לאכול,

01:39:23:22 01:39:18:02

את כל זה עשתה כי...
- מתפללת להגיע לארץ ישראל.

01:39:30:17 01:39:24:16

לגבי השאלה שלך על החגים,
נניח בפסח, מה ששאלת מקודם,

01:39:35:16 01:39:30:23

לגבי ראש השנה כבר
סיפרתי מה אנחנו עושים.

01:39:39:01 01:39:35:18

בראש השנה עושים מסיבה,
גם כן ביום הכיפורים.

01:39:51:06 01:39:42:21

בסוכות מכינים סככה
מעלים, מחוץ לבית,

01:40:04:20 01:39:51:08

לאורך שמונה ימים,
אוכלים ושותים בתוך הסככה,

01:40:10:09 01:40:04:23

לא עושים שום מלאכה בימים האלו,
בסוכות לא עושים שום עבודה.

01:40:18:16 01:40:10:12

לאורך שמונה נשארים מחוץ לבית,
כל בוקר עושים קידוש בסככה.

01:40:21:24 01:40:18:18

אנשים אומרים,
אני אלך לבקר את פלוני,

01:40:29:12 01:40:22:04

בחג הסוכות, קוראים לזה
באמהרית "בעלי מצלת".

01:40:36:24 01:40:29:14

אנשים מנצלים את החופש
ומבקרים קרובים בסוכות ובפסח,

01:40:44:01 01:40:37:04

על יום כיפור כבר סיפרתי,
יש גם ראש חודש,

01:40:50:03 01:40:44:04

עושים מסיבה ב-10 לחודש
וב-12 לחודש,

01:40:53:11 01:40:50:05

וגם ב-15 לחודש חוגגים,
זה חג של יהודים.

01:41:00:00 01:40:53:13

יש בין לבין גם את חג "אלף עשרת",
בחג זה גם עושים קידוש.

01:41:09:20 01:41:00:03

בפסח, עושים מסיבת "ליסאן",
אבא שלי היה עושה מסיבת "ליסאן".

01:41:14:22 01:41:09:22

חמישה עשר יום אחרי "ליסאן",
חל חג הפסח.

01:41:21:09 01:41:14:24

בפסח, גם אם זה בית בכפר,

עדיין שוטפים אותו היטב,

01:41:37:14 01:41:21:12
מנקים את כל הכלים בבית, מוציאים
את כל הכלים של החמץ מחוץ לבית,

01:41:41:13 01:41:37:16
מכינים מראש "גושגושה".
את יודעת מה זה?

01:41:43:20 01:41:41:15
לא, מה זה?
- זה כלי להחזקת קמח,

01:41:58:12 01:41:43:23
עשוי בוץ, כמו "גוטה", רק ש"גוטה"
משמש לאחסן את גרעיני התבואות,

01:42:10:23 01:41:58:15
בעוד "גושגושה" משמש להחזקת קמח
לפסח, זה הקמח שמשמש למצות פסח,

01:42:41:07 01:42:11:00
את החיטה כותשים, שוטפים, טוחנים,
את הקמח שמים בתוך ה"גושגושה".

01:42:47:02 01:42:41:10
הכלי הזה מיועד לימי פסח,
להחזקת הקמח להכנת המצות.

01:42:49:16 01:42:47:04
חלק מכלי הבית
לימי פסח הם חדשים,

01:42:56:03 01:42:49:18
למשל פלטת הבישול, מסנן,
וכלי לנשיאת מים.

01:42:58:01 01:42:56:09
כל אלה חדשים לחג?

01:43:06:17 01:42:58:04
כן, אבל את הכלים האחרים
מנקים ושמים בחוץ,

01:43:17:11 01:43:06:20
אחרי זה, ביום החג, לפני שנכנס,
מחליפים לבגדים חדשים, מתרחצים.

01:43:25:12 01:43:17:16

טרם כניסת החג, מכינים מצות,
בסמוך לחג, כדי למנוע מהבצק להחמיץ.

01:43:33:20 01:43:25:14
קונים גם פלפלים חדשים, לא מערבבים
עם מים אלא רק בצורת קמח,

01:43:39:15 01:43:33:22
יש גם "טלבה", זה דבר שלא מחמיץ,
טוחנים אותו ומשתמשים בו בחג.

01:43:44:10 01:43:39:18
יש גם "נוג", אבל אנחנו
ברוב המקרים משתמשים ב"טלבה".

01:43:51:07 01:43:44:13
ו"סוף" (דומה לגרעינים בארץ).
אחרי כל ההכנות האלה,

01:44:00:11 01:43:51:10
כל הסביבה מתאספים ביחד, ומקדשים
את החג, כך מקבלים את החג פסח,

01:44:04:04 01:44:00:15
למחרת בבוקר עושים קידוש, לא עושים
מלאכה בימי החג, כולל בחול המועד,

01:44:06:19 01:44:04:07
מותר ללכת לבקר משפחות בימי החג.

01:44:14:18 01:44:06:21
את ה"סוף" מערבבים
ועושים ממנו "צ'ילקה",

01:44:18:01 01:44:14:23
ואת ה"טלבה" גם טוחנים ומערבבים
עם מים ומוסיפים קצת פלפל חריף,

01:44:26:17 01:44:18:03
ועם זה אוכלים את המצות
כמו חומוס, בסוף ימי החג,

01:44:29:09 01:44:26:21
אנחנו היינו מוסיפים
עוד יום אחד,

01:44:33:15 01:44:29:15
למה? כדי שתפילותינו
ייענו ונגיע לארץ ישראל,

01:44:35:16 01:44:33:18
אנחנו אוכלים מצות
עוד יום נוסף,

01:44:39:15 01:44:35:19
לא היינו עושים כמו בארץ,
שמיד כשיוצא החג אוכלים חמץ,

01:44:44:11 01:44:39:17
היינו חייבים להוסיף עוד לחג,
כדי שנגיע לארץ ישראל.

01:44:46:00 01:44:44:13
כולם היו חוגגים כך?

01:44:50:03 01:44:46:02
כן, כדי שאלוהים יענה לתפילותינו
ויכניס אותנו לארץ ישראל,

01:44:55:04 01:44:50:06
לכן היינו צריכים
לאכול מצות במשך יום נוסף.

01:45:04:12 01:44:55:12
רק בסוף היום הנוסף
מתחילים להכין אוכל מחמץ.

01:45:17:19 01:45:04:16
בילדותך, האם היית מדמיינת
את החיים שלך בארץ ישראל?

01:45:22:23 01:45:17:22
כן, אני אפילו זוכרת
את הדמיונות שלי,

01:45:29:07 01:45:23:01
עד היום אני זוכרת שהיינו
מנקים הכול לקראת החג,

01:45:34:19 01:45:29:10
גם כשהוריי כבר נפטרו, מדמיינת
את המקום שבו חגגנו את החגים,

01:45:37:21 01:45:34:22
פסח, יום כיפור, וכו'.
אני זוכרת הכול, לא אשכח את זה.

01:45:40:09 01:45:37:24
אני זוכרת את זה
כאילו שזה קרה עכשיו.

01:45:45:04 01:45:40:11
השאלה שלי היא האם דמיינת
את החיים שלך כאן בארץ,

01:45:49:24 01:45:45:07
שאתם כל המשפחה עליתם
לארץ וחיים פה?

01:45:54:18 01:45:50:03
הייתי שואלת את עצמי, האם כשנגיע
לישראל, כל המשפחה נהיה ביחד?

01:46:00:09 01:45:54:21
האם בכלל נצליח להגיע לישראל?
מתי נגיע לישראל?

01:46:02:17 01:46:00:11
כל הזמן החלום שלנו היה ישראל.

01:46:05:21 01:46:02:19
אנשים כל הזמן דיברו על ישראל
וירושלים, באזור שלכם.

01:46:09:14 01:46:05:23
איך קוראים למקום, באזור שלכם?
- כשהייתי באמבו-בר?

01:46:13:11 01:46:09:16
כן, בין אם באמבו-בר
או איפה שגדלת.

01:46:17:04 01:46:13:14
בסביבת הכפרים שלנו, ההורים שלנו
תמיד דיברו ומדברים על ארץ ישראל,

01:46:20:24 01:46:17:06
כל אורח שמגיע, מדברים איתו
ושואלים, אם שמע על ישראל,

01:46:25:00 01:46:21:03
ואם יש לו מידע בנושא.
מה אומרים על הנושא שלנו וזה,

01:46:28:20 01:46:25:04
זה מה שמדברים עליו תמיד,
ישראל וישראל.

01:46:35:16 01:46:30:09
כשהייתי באמבו-בר, גם הפרנג'ים

היו באים לבקר, היו את הקסים,

01:46:41:13 01:46:35:19
כמו קס אדנה, קס ברכו, ועוד אחרים
נוספים, הם היו מדברים על ישראל.

01:46:49:14 01:46:44:00
איזה סיפורים ומידע
הייתם שומעים על ישראל?

01:47:04:22 01:46:49:22
מה היו מספרים לכם עליה?
- שבארץ ישראל לא עובדים קשה,

01:47:10:23 01:47:04:24
ומרוויחים מספיק והרבה,
נכון שאומרים שצריך לעבוד,

01:47:16:02 01:47:11:00
שאינן נוצרים בישראל,
שזו מדינה רק של היהודים,

01:47:21:12 01:47:16:05
ושאנחנו הולכים
להצטרף אליהם.

01:47:30:22 01:47:21:14
זה נתפס בעינינו כמשמעותי כי שם
היו החיכוכים עם הסביבה הנוצרית,

01:47:37:18 01:47:31:00
היינו אומרים, מתי נגיע
למדינת היהודים,

01:47:42:05 01:47:37:21
וננוח מכל המחלוקות בסביבה
לא יהודית, היינו מאוד סקרנים.

01:47:45:07 01:47:42:07
כשהייתי באתיופיה, אף פעם
לא ראיתי את ישראל בחלום,

01:47:48:01 01:47:45:09
אף פעם?
- אף פעם לא ראיתי אותה בחלום,

01:47:50:21 01:47:48:03
אבל דווקא אחרי שהגעתי לארץ,
חלמתי הרבה, חלמתי להגיע לארץ,

01:47:54:13 01:47:50:23
כי בחלום אני חושבת שאני נמצאת
באתיופיה ולכן חלמתי על הארץ.

01:47:59:00 01:47:54:15
את חולמת על אתיופיה?
- לא. כשהייתי חדשה בארץ,

01:48:04:16 01:47:59:02
הייתי חולמת כאילו שאני נמצאת
באתיופיה ומתפללת להגיע לישראל.

01:48:08:09 01:48:04:18
אני חולמת שאני לא בארץ,
כשאני מתעוררת אני מגלה שאני בארץ.

01:48:09:17 01:48:08:12
באמת?
- כן. אבל כשהייתי באתיופיה,

01:48:15:01 01:48:09:20
רק הייתי סקרנית להגיע לארץ
אבל בחלומות לא ראיתי את הארץ.

01:48:18:18 01:48:15:04
דווקא אחרי שהגעת לארץ,
התחלת לחלום עליה.

01:48:20:13 01:48:18:21
כן, אחרי שעליתי,
התחלתי לחלום על הארץ,

01:48:25:21 01:48:20:15
כי הייתי חולמת שאני עדיין
באתיופיה, נבהלתי בדרך כלל.

01:48:37:22 01:48:25:23
מי היה האחראי לכל ההכנות
לעלייה של היהודים?

01:48:54:03 01:48:37:24
הרי אנחנו תמיד היינו כמהים וסקרנים
לעלות ארצה, עוד לפני תחילת העלייה,

01:49:03:19 01:48:54:07
בעלי זימנה בירהנו ז"ל,
שחזר מישראל,

01:49:10:00 01:49:04:08
נתפסו בקניה כשניסו להבריח

את המשפחה, הם נתפסו בגבול קניה,

01:49:19:21 01:49:12:17
נתפסו במויאלה, בגבול קניה-אתיופיה,
נכלאו בעיר אוואסה שבאתיופיה.

01:49:26:08 01:49:19:23
ואז זימנה גורש לארץ, לא היו יחסים
דיפלומטיים בין ישראל לאתיופיה.

01:49:38:18 01:49:27:00
בהמשך אמרו שיש פרצה להבריח
את היהודים, זימנה הלך לסודן,

01:49:44:11 01:49:38:20
שמענו שזימנה מקבל יהודים
שבורחים לסודן,

01:49:50:13 01:49:44:15
ואז חלק מהאנשים
התחילו ללכת לשם, לסודן,

01:49:57:14 01:49:50:15
כשאמרו שיש דרך להגיע לארץ, מסודאן,
גם כך כל הזמן היינו שואלים,

01:50:08:10 01:49:57:16
מה יש, בכל דרך אפשרית, אלה שהיו
מבררים לפרטי פרטים היו כמו המוסד.

01:50:15:10 01:50:09:21
אחרי זה היו עושים אספות
ודנים באיזו דרך לצאת לדרך,

01:50:19:13 01:50:15:13
האם עדיף דרך גבול קניה
או דרך אחרת וכו'.

01:50:22:06 01:50:19:16
אם נלך משם, מי יקבל אותנו שם,
מי נמצא שם.

01:50:28:14 01:50:22:09
כך בחנו את האפשרויות.
ספציפי בכפר שלנו,

01:50:37:20 01:50:28:17
היהודים היו מיעוט ולא היו הרבה,
אח ואחות שלי כבר נמצאים בארץ,

01:50:40:15 01:50:37:23
והיו כותבים לנו מכתבים, אבל
לא אמרו לנו מתי נעלה ארצה,

01:50:53:24 01:50:40:17
אבל אחרי שהדרך לסודן נפתחה, אמרו
שהיהודים מאזור טיגראי הלכו משם.

01:50:57:09 01:50:54:03
דרך איפה?
- דרך סודן, הלכו לסודן.

01:51:02:16 01:50:57:12
ואז גם אנחנו החלטנו
לצאת לדרך, והתחלקנו לקבוצות.

01:51:06:14 01:51:02:20
את מתכננת כל המהלכים,
כגון מאיפה לצאת,

01:51:09:22 01:51:06:16
אבל אף אחד לא חושב באילו בעיות
ייתקל, על הצורך במים, באוכל.

01:51:12:02 01:51:09:24
חושבים שמגיעים לסודן
ישר ללא בעיות,

01:51:16:16 01:51:12:04
אנחנו הכנו קצת "בצק קלוי"
לצידה לדרך.

01:51:20:20 01:51:16:18
לפחות תכננו
איפה להתארח בדרך.

01:51:23:01 01:51:20:23
מיינו איפה יש יהודים,
מי יכול לעזור לנו שם.

01:51:33:02 01:51:23:04
בדרך?
- כן, בדרך, כולם התחלקו לקבוצות.

01:51:37:02 01:51:33:05
כלומר, קבוצה שמורכבת ממשפחות
או כל מיני אנשים ממשפחות שונות?

01:51:40:13 01:51:37:06
לא, קבוצות שמורכבות

מחברים, שהרכיבו קבוצות,

01:51:47:06 01:51:40:15
ובודקים דרך עדיפה לבריחה,
בודקים עם מי עדיף לצאת, מאיפה,

01:51:50:17 01:51:47:10
מצטרפים לאנשים בוגרים והולכים.

01:51:55:08 01:51:50:20
לא כאלה שכבר גדולים ונשואים
אלא צעירים שקצת בוגרים,

01:52:02:16 01:51:55:11
אני הייתי אז עם תינוקת
בת שמונה חודשים,

01:52:07:16 01:52:02:19
בעלי עבד בבינוי תשתיות
לאומיות, באמבו-בר,

01:52:16:23 01:52:07:17
הוא עזב את זה ויצא לדרך,
כמה ימים אחרי שיצא ולא חזר,

01:52:22:23 01:52:17:01
הבנתי שהוא כבר התקדם בדרך,
גם שלח לי מסר שהוא הלך.

01:52:31:05 01:52:23:01
ברגע זה, הצטרפתי
לאנשים אחרים ויצאתי לדרך,

01:52:45:24 01:52:31:09
יצאנו לדרך כ-22 אנשים,
כ-15 מסראמלה,

01:52:51:21 01:52:46:03
המשפחה של בעלי גרה בסראמלה,
בעלי עבר לאזור "מטמה".

01:52:58:23 01:52:52:00
שבועיים אחרי שהוא יצא,
גם אני יצאתי עם קרובי משפחתי,

01:53:01:18 01:52:59:01
יחד עם התינוקת שלי
בת השמונה חודשים,

01:53:06:14 01:53:01:21

הייתה איתי קרובת משפחה שלי,
קראו לה אסתר יצחק.

01:53:18:15 01:53:06:16
סך הכול כ-15 אנשים הלכנו
לגונדר וישנו שם בלילה.

01:53:25:10 01:53:18:18
למחרת בבוקר, נפגשנו כולנו בתחנת
האוטובוס, ונסענו לכיוון "צ'ילגה".

01:53:33:13 01:53:25:13
מ"צ'ילגה" נסענו ל"סרבה", כולנו
מעמידים פנים שלא מכירים זה את זה,

01:53:38:18 01:53:33:15
מ"סרבה" התחלנו
את המסע הרגלי.

01:53:43:09 01:53:38:20
כשמתפללים, עם פנים
לאיזה כיוון עומדים?

01:53:46:07 01:53:43:12
לכיוון זריחת השמש (מזרח).
- לכיוון זריחת השמש...

01:53:48:04 01:53:46:08
נכון.
- מה הסיבה לכך?

01:53:50:09 01:53:48:06
הסיבה היא שישראל נמצאת
בכיוון זריחת השמש (מזרח),

01:53:51:16 01:53:50:11
לכן מתפללים עם הפנים
לשם, לישראל.

01:53:54:20 01:53:51:17
זו הסיבה?
- כן, זו הסיבה.

01:54:01:20 01:53:57:19
גם כשמברכים על לחם, עושים זאת
עם הפנים לכיוון זריחת השמש.

01:54:11:05 01:54:02:03
האם היו לכם משחקים
או שירים הקשורים לירושלים?

01:54:25:16 01:54:11:13
נניח חידות על ירושלים או שירה
ופיוטים, הרי אתם מאוד סקרנים.

01:54:34:23 01:54:26:14
היו לנו, שכחתי את זה עכשיו, אלה
שהיו בארץ וחזרו היו מלמדים אותנו.

01:54:44:01 01:54:35:01
למשל, היה משחק שהיינו משחקים אותו
בעמידה על רגל אחת וקפיצה על הרגל,

01:54:46:11 01:54:44:03
תוך כדי אנחנו קוראים
בשמות של מקומות בישראל,

01:54:48:12 01:54:46:13
עושים עיגול גדול
המדמה את ישראל.

01:54:50:18 01:54:48:13
כשמישהו מספיד, דורשים ממנו לתת
את הארץ שלו, ואומר שנותן את ישראל.

01:54:53:01 01:54:50:20
כך הייתם משחקים?
- כן.

01:54:58:19 01:54:54:08
לרוב הייתם משתמשים בשם
"ירושלים" או "ישראל"?

01:55:04:04 01:54:58:22
היינו משתמשים בשם "ירושלים".
למשל כשמשחקים חידות,

01:55:08:23 01:55:04:06
ולא עונה תשובה ומבקש לדעת מה
התשובה, דורשים שייתן את הארץ שלו,

01:55:12:03 01:55:09:01
והוא אומר, נותן לך את ירושלים,

01:55:16:09 01:55:12:06
ואז הוא אומר, אם קיבלתי את ירושלים
אני אגיד לך מה התשובה, ואומר לו,

01:55:18:21 01:55:16:10
עונה לו?

- כן, מגלה לו את התשובה.

01:55:22:23 01:55:18:24

לכן משחקי החידות
סובבים סביב ישראל,

01:55:28:22 01:55:23:03

וכשמשחקים קפיצות על רגל אחת בתוך
מעגל, המעגל מדמה את ארץ ישראל.

01:55:44:24 01:55:35:11

אמרת קודם שהיו אומרים
לא לקנות יותר מדי אוכל,

01:55:47:21 01:55:45:03

או לא לחרוש שטחים גדולים,
כי עומדים ללכת לישראל.

01:55:49:14 01:55:47:24

נכון.

01:55:57:19 01:55:49:17

האם היו עוד דברים שאמרו לא
לעשות, כי הולכים לירושלים?

01:56:00:00 01:55:57:22

כן, היו אומרים באופן כללי
לא להתאמץ הרבה, כי הולכים לישראל.

01:56:01:12 01:56:00:02

כששואלים, מתי הולכים?

01:56:05:00 01:56:01:14

עונים המבוגרים, אם אלוהים
ירצה, זה יכול לקרות גם עכשיו,

01:56:07:22 01:56:05:02

כי כמו שיצאו בני ישראל
ממצרים בחיפזון,

01:56:12:18 01:56:08:00

גם אנחנו, אם אומרים לנו
לצאת עכשיו, נצא במהירות.

01:56:15:22 01:56:12:20

לכן היו אומרים, לא לעבד
שטחים גדולים של אדמות.

01:56:18:15 01:56:15:24

למה? כי הולכים לארץ ישראל,

אם ירצה ה',

01:56:24:19 01:56:18:17
אנחנו יכולים לצאת לדרך עכשיו,
- איזה עוד דברים לא היו עושים?

01:56:32:23 01:56:24:22
למשל כשבונים בית, היו אומרים
לא להשקיע בו יותר מדי?

01:56:35:04 01:56:33:01
לעשות אותו מהר כבית זמני?

01:56:38:03 01:56:35:06
נכון, גם את זה היו אומרים.
למשל, כשמישהו בונה בית,

01:56:51:18 01:56:38:06
היו אומרים לו, אל תדאג יותר מדי,
גם כך הולכים לישראל בעוד רגע.

01:56:55:06 01:56:51:20
אני רוצה לשאול
אותך שאלה אחרונה,

01:57:15:03 01:56:55:10
למה את הכי מתגעגעת בחיים באתיופיה?
בין אם זו המדינה, הכפר או החגים?

01:57:28:04 01:57:15:06
אני הכי המתגעגעת לימים
שהיינו מתאספים בבית ההורים,

01:57:34:19 01:57:28:07
ואבא היה מברך על הלחם, שאבא
היה מסביר לנו על ארץ ישראל,

01:57:40:16 01:57:34:23
שאבא היה מלמד אותנו
לעשות רק דברים טובים,

01:57:45:18 01:57:40:19
איך שתיאר את ישראל,
המסיבות,

01:57:48:17 01:57:45:20
שכל האחים והאחיות היינו
יושבים ביחד עם ההורים,

01:57:54:21 01:57:48:19

שההורים היו משמשים לנו מנהיגים,
לכל זה אני מתגעגעת, לא אשכח את זה.